

seria mari predicatori

MITROPOLITUL ANTONIE

TAINA IUBIRII

Asta ține de dragoste: a privi la om și a vedea în el o frumusețe de nerăpit, iar totodată a te îngrozi de ceea ce viața a făcut din el, a săvârșit asupra lui. Dragostea este tocmai extrema suferință, durere pentru că omul e nedesăvârșit și totodată minunarea pentru că el este atât de uluitor, irepetabil de frumos. Și iată, dacă privești măcar o dată la om în felul acesta, poți să îl îndrăgești în pofida a tot ce le sare în ochi altora.

Cât de des nu se întâmplă ca celui îndrăgostit să i se spună: „ce ai găsit la el? ce ai găsit la ea?” – și omul dă răspunsul absolut delirant: „dar nu vezi ce minunată este, ce frumos este?..” Și se dovedește că, da, așa și este, omul cu pricina e minunat, pentru că cel care iubește vede doar rănille. De lucrul acesta, iată, e foarte important să nu uităm. Este extrem de important să ne amintim că dragostea este realistă până la capăt, că ea îl cuprinde în întregime pe om și că ea vede, ea este văzătoare, însă în loc să osândească, în loc să se lepede de om, ea plânge pentru schilodirea lui și este gata să își dea viața pentru ca tot ce-i bolnav, tot ce-i stricat să fie îndreptat și tămăduit. Asta este ceea ce se numește atitudinea „cu întreață înțelepciune” față de om, acesta este adevăratul principiu al dragostei, cea dintâi viziune serioasă.

Mitropolitul Antonie

editura
Σοφία

www.sophia.ro

ISBN 978-973-136-138-3

9 789731 361383

Mitropolitul
ANTONIE DE SUROJ

Taina iubirii

Traducere din limba rusă de
Adrian Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
București

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost făcută după originalul în limba rusă: Antonii, Mitropolit Surojskii, *Trudî*, Ed. Praktika, Moscova, 2002.

© Editura Sophia,
pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANTONIE DE SUROJ, mitropolit

Taina iubirii / mitropolitul Antonie de Suroj; trad. din lb. rusă: Adrian Tănăsescu-Vlas. - București: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2009

ISBN 978-973-136-138-3;

ISBN 978-606-529-039-6

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

252:281.95

Despre întâlnire

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh!

Ce bucurie este uneori să te întâlnești! Dacă am putea, dacă am ști să-L întâlnim pe Domnul așa cum știm să ne întâlnim între noi cu dragoste simplă, din inimă, omenească, atunci când în inimă este lumină și e căldură! Uite așa, ca astăzi, prin bunătatea și mila voastră, prin dragostea lui Dumnezeu și a Maicii Domnului, ne întâlnim. Haideți, deci, să Îl așteptăm și să Îl întâlnim așa pe Mântuitorul, Care ni Se arată cu trup prin Nașterea Sa!

Vă voi mai spune și aceasta: ați dat vreodată atenție faptului că toată Evanghelia este întâlnire de la un cap la altul? Pentru că toată istorisirea evanghelică ne vorbește nu de-

spre vreo învățătură care li se expune tuturor deopotrivă, indiferent, impersonal. Fiecare cuvânt evanghelic a fost spus cuiva, fiecare întâmplare evanghelică este o întâlnire a lui Hristos cu o nevoie omenească, cu un ne-
caz, cu o bucurie, cu o amărăciune, cu o boală, cu un păcat. Este întotdeauna o întâlnire față către față. Și ce bucurie statornică, triumfătoare, purtătoare de biruință, ar putea fi în noi dacă am recepta Evanghelia în felul acesta, dacă, citind-o pur și simplu ne-am închipui niște imagini reale... Iată mulțimea – la fel ca noi acum, uneori mare, ca astăzi, alteori cu totul puțină la număr, ca atunci când de-abia se adunau cei dintâi ucenici. În această mulțime eu m-am pierdut pe undeva, și ascult cum vorbește Hristos. Nu neapărat cu mine personal, însă vorbește cu cineva: nu doar „proclamă”, nu doar vorbește oricui și nimănui. El îi spune femeii căreia i-a murit fiul: *Nu plânge!* (Lc. 7, 12-13) Tânărului care întreabă cum să afle viața veșnică îi spune: „Lasă toate și vino, doar, după Mine!” (Mc. 10, 21) Bolnavilor, orbilor, păcătoșilor: „Iartă-se ție păcatele...”.

Dacă ne-am aminti de fiecare dată când auzim cuvintele evanghelice că ele nu răsună undeva pentru alții, ci

se spun pentru mine sau, în prezența mea, pentru cineva care are nevoie de ele! Poate că în această mulțime cineva o să audă un cuvânt sau altul al lui Hristos, dintre cele care au fost citite astăzi, poate că o să audă multe dintre ele. Iar noi trebuie să stăm cu toții plini de cutremur și să ne gândim: Hristos vorbește, și în sufletul cuiva intră viața, cineva se mântuiește, în cineva se alină amarul, cuiva îi curg lacrimile, cuiva i s-a zdrobit deodată inima împietrită, în cineva a răsărit deodată nădejdea, în cineva s-a aprins credința.

Ce bucurie vine de pe urma întâlnirii, de pe urma faptului că Hristos e în mijlocul nostru! Pentru că Învierea lui Hristos, pe care cu atâta bucurie o cântăm (și nu numai în noaptea pascală, ci săptămână de săptămână, duminica), e un eveniment care nu a avut pur și simplu loc cândva, ci un eveniment contemporan nouă. Pentru că, este adevărat, Hristos a murit pe cruce într-un anumit an, într-o anumită zi și la o anumită oră, și a înviat a treia zi după aceea, însă Hristos înviat e viu, El e în mijlocul nostru. Și Învierea lui Hristos, care a răsărit cândva din mormânt, strălucește acum printre noi ba puternic, ba cu acea lumină lină despre care cântăm

la vecernie: *Lumină lină a sfintei slave, a Tatălui Ceresc*. Hristos ba ni Se arată în slavă, ba petrece în mijlocul nostru atât de lin, nebăgat de seamă.

În lumina Evangheliei să vă și gândiți la fiecare întâlnire omenească tocmai ca la o întâlnire, nu ca și cum oamenii s-ar ciocni și apoi s-ar despărți, ar trece unul pe lângă celălalt fără să bage de seamă cine a trecut pe lângă ei. Și în parabola evanghelică despre samarineanul cel milostiv au trecut levitul lipsit de milă și preotul lipsit de simțul răspunderii (Lc. 10, 30-37). Iar noi trebuie, ca samarineanul, să ne oprim privirea asupra fiecăruia, să nu lăsăm pe nimeni să treacă nebăgat de seamă, și când ascultăm – să ascultăm, nu doar să receptăm sunetele cuvintelor. Dacă am ști să ne întâlnim! Cuvântul care la noi înseamnă „întâlnire” (*vstrecea*) înseamnă în limba sârbă „bucurie”, și, tot în această limbă, pentru „întâlnire” se folosește cuvântul cu care noi numim acel praznic când Maica lui Dumnezeu L-a adus pe Mântuitorul în Templu și a fost întâmpinată de salutarea profetică și de Dumnezeu Cel viu (v. Lc. 2, 27-28). Întâlnirea ar putea fi întotdeauna o bucurie, dacă am ști să ne întâlnim. .

Voi și cu mine ne-am întâlnit. Cât de mult a trecut de când am avut fericirea de a mă ruga aici pentru prima dată, și m-ați întâlnit ca pe un frate, ca pe unul de-al vostru, nu ca pe un om străin... Și de atunci, doar, nu ne-am mai despărțit niciodată. Da, am plecat peste hotare, dar am plecat cu voi în inimă, iar voi ați rămas și, după cum se vede, nici voi nu m-ați uitat, pentru că altfel nu ne-am fi putut întâlni din nou cu atâta bucurie.

Iar întâlnirea evanghelică fundamentală e întâlnirea cu Hristos, cu Dumnezeu, Care ni S-a arătat nouă în Hristos. Cum este această arătare? La Dumnezeu ne gândim în contextul slavei, măreției, cum este zugrăvit în icoane Atotțiitorul. La un asemenea Dumnezeu ne putem gândi și ne putem ruga Lui cu cutremur, însă Dumnezeu a voit să ni Se arate așa cum nici un om nu și L-ar fi putut închipui, nici reprezenta, nici măcar gândi la El. Fiindcă pe Dumnezeu neajutorat, Dumnezeu smerit, Dumnezeu vulnerabil, înfrânt, bătut, chinuit, pe Dumnezeu ca omorât nimeni nu și-L putea închipui. Acest Dumnezeu ni S-a arătat. El ne-a arătat că nu există abis care să fie prea adânc pentru El, nu există sărăcie și lipsă care să poată

întrece capacitatea Lui de a da totul, de a Se da pe Sine întreg, până la capăt, pentru a ne împărtăși ceea ce este El: Viață veșnică, veșnică Bucurie, Lumină și Strălucire, Adevăr și Prăznuire biruitoare. Acest Dumnezeu poate fi cunoscut numai când sărăcia și lipsa, amarul, nefericirea, singurătatea ne vor cuprinde deodată și ne vor ține în menghina lor.

Nouă, celor ce ne-am trezit peste hotare în anii '20, El ni S-a descoperit exact așa. Ne-am trezit fără Patrie, despărțiți de tot ce iubeam, de înșiși cei iubiți și apropiați, străini în țară străină, de prisos și nedoriți; nimic nu ne-a mai rămas, în afară de sărăcie. Și deodată am descoperit că Îl avem pe Dumnezeu, cu Care n-avem de ce să ne rușinăm și Care nu Se va rușina de noi. Nu Marele Dumnezeu din icoane, ci acel Domn smerit Care S-a făcut om – fragil, disprețuit, născut într-un orașel dintr-o țară mică, ocupată de dușmani, înrobătă – Rob sărac și lipsit.

Și am descoperit că El poate merge cu noi în însuși abisul amarului nostru. El Însuși a cercetat, până la capătul capătului sărăciei și lipsei noastre, El a mers cu mult dincolo de acest capăt, de acest hotar al sărăciei și lip-

sei noastre. S-a dovedit deodată că El este atât de simplu, atât de apropiat, atât de „de-al nostru”. Atunci am putut pricepe cuvintele Apostolului, că nu mai suntem străini de Dumnezeu, ci suntem de-ai Lui (v. Efes. 2, 19). Nu pentru că am fi noi atât de mari, ci pentru că Dumnezeu S-a smerit, pentru că El ne iubește atât de mult.

Și venea în minte gândul acesta: „Da, Dumnezeu este cu noi în amarul nostru; dar în păcat? Ce va fi dacă vom cădea pe neașteptate? Oare atunci nu Îl vom mai afla?” Și au răsunat iarăși cuvintele Apostolului Pavel: *unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul* (Rom. 5, 20). În însuși adâncul căderii L-am aflat pe Hristos mântuind, mângâind, chemând la viață, zicând: „Oare nu vezi că Eu cred în tine atât de mult, încât M-am făcut om asemenea ție, ca tu să poți crede în credința Mea în om, în iubirea Mea?”

În iubire puteam crede, însă uneori este atât de greu să crezi că ești crezut și se crede în tine... Se poate iubi și cu o anumită doză de dispreț, oarecum de sus. Pe când a crede în om poate cineva numai cu evlavie. Și prin întruparea Sa Hristos ne spune: „În fiecare dintre voi, cei ce sunteți aici, în fiecare dintre voi, cei ce nu sunteți aici,

cei ce parcă Îmi sunt străini, cei ce nu M-au cunoscut, cei ce parcă au pierdut până și chipul lui Dumnezeu din ei – în fiecare Eu cred atât de mult, încât sunt gata să-Mi dau toată viața ca el să creadă în credința lui Dumnezeu în om”.

Iată temelia pe care stăm, iată despre ce ne vorbește întruparea Domnului. Da, El S-a făcut om pentru ca noi să putem crede în noi înșine și să putem crede în fratele nostru. Iar dacă așa stau lucrurile, înseamnă că ne putem întâlni cu toții față către față, că nu trebuie să-i întoarcem spatelul unuia pentru a privi cu atenție la altul. Fiecăruia dintre noi i-a încredințat Domnul viața și moartea Sa. Aceasta este o întâlnire. Da, este o întâlnire din care putem primi mântuire, viață, bucurie. Haideți să-L așteptăm pe Hristos ca pe singurul Care a crezut în fiecare din noi – nu fiindcă nu știa cine suntem, ci tocmai că știa despre noi totul, până în adâncul căderii noastre, nu numai al celei cu fapta, ci și cu simțământul, cu gândul, cu intenția. Hristos pare a spune: „Uite, Eu iau trup omenesc, Mă fac om pentru ca tu să știi și să crezi: Eu cred în tine, omule, fă-te după chipul și ase-

mănarea la care ai fost chemat – fă-te Om ca Mine!”

Să-L întâlnim pe Hristos cu această credință, cu săltare de bucurie, măcar cu nădejdea că până și cel mai sărac dintre noi are pe Cineva Care crede în el fără capăt, fără margini, până la moartea pe cruce.

Iar unul pe altul să începem să ne întâlnim cum ne învață Apostolul Pavel: *Primiți-vă unii pe alții precum și Hristos v-a primit pe voi* (Rom. 15, 7), fără să așteptați ca vecinul, aproapele, să devină mai bun, mai asemănător nouă, mai aproape de noi, ci așa cum este – căci dacă îl cuprinzi pe om cu incendiul dragostei, el se va schimba, se va despietri, va deveni om.

Deie Domnul să străbatem cu o asemenea credință în om întreaga viață, întreaga lume, credincioasă și necredincioasă, ca fiecare om să știe: când el va pierde credința în sine însuși, în el crede nu numai Dumnezeu Cel cresc, ci și oricare om ce s-a numit pe sine creștin. Amin.

Nevoința iubirii

Iarăși se apropie Nașterea lui Hristos: peste câteva zile vom cânta despre felul cum Hristos Se naște, cum Dumnezeu intră cu trup în lume – și în aceasta nu avem cum să nu vedem adâncă, triumfătoare și jertfelnica iubire dumnezeiască. Lumea a fost zidită de această iubire, ea a fost zidită pentru această iubire.

În „Viața” protopopului Avacum, în predoslovie, este o cugetare despre facerea lumii. Zugrăvind Sfatul Cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu, care a premers lucrării ziditoare, protopopul Avacum și-l închipuie în felul acesta: Dumnezeu-Tatăl, Iubirea Preaînțeleaptă, Se adresează Fiului Său, prin Care toate au a fi zidite, și-I zice: „Fiule, să facem lumea!” Și Fiul răspunde: „Da, Tată!” Și Tatăl Îi zice Fi-

ului: „Da, însă această lume va cădea de la Noi în păcat, și ca s-o mântuiești va trebui să Te faci om și să mori”. Și Fiul răspunde: „Așa să fie, Tată!” Și prin preaînțeleptul Sfat, prin iubirea, prin atotputernicia Sfintei Treimi va fi zidită această lume în care trăim – nu așa cum o vedem, așa cum a făcut-o căderea omului de la Dumnezeu, lumea pe care a schilodit-o păcatul, ci lumea care s-a sculat, prin cuvântul lui Dumnezeu, din neființarea desăvârșită într-o primăvărată sa frumusețe și armonie dintâi, într-o desăvârșită sa armonie cu Dumnezeu, pentru că atunci lumea nu cunoștea altă lege în afara acestei chemări a lui Dumnezeu, și într-o armonie cu ea însăși, pentru că, fiind în armonie cu Dumnezeu, toată făptura era și într-o uniune dragostei reciproce, în rânduială. Aceasta este întâlnirea dintâi, necuprins de minunăție ca frumusețe, a lui Dumnezeu cu făptura Sa și a fiecărei făpturi cu fiecare dintre celelalte. Ieșind din neființă, fiecare făptură se vedea față în față cu Dumnezeu Cel viu, cu iubirea dumnezeiască, și auzea glasul Lui, care o chema la comuniunea cea mai profundă, cea mai desăvârșită, cu El. Și totodată orice făptură vedea înaintea sa tot ce zidise

deja Dumnezeu și tot ce ieșea din ne-ființă întru frumusețe de necuprins. Așa a făcut Dumnezeu lumea, așa era lumea până când a căzut de la Dumnezeu – la început prin păcatul îngeresc, iar apoi prin păcatul omului!

Acum așteptăm întâlnirea a doua, care în istorie a avut deja loc prin Întruparea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, dar care se poate întâmpla cu fiecare dintre noi într-un anumit an, într-o anumită zi, când dintr-o dată vom vedea, vom pricepe, vom simți venirea lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul Omului, Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut trup, istoria omenească L-a încăput pe Dumnezeu Însuși, și prin Întrupare toate cele zidite s-au înrudit cu El. Trupul lui Hristos, trup omenesc viu, aparține acestei lumi create a materiei, și în el toate cele zidite, tot ce ni se pare mort, lipsit de simțire, s-a văzut deodată îndumnezeit, unit cu Dumnezeu, și nici măcar întru frumusețea care a fost la începutul veacurilor, ci întru frumusețea – care aici, ce-i drept, e ascunsă – la care a fost chemată făptura, când, după cum spune Apostolul Pavel, *Dumnezeu va fi totul întru toți* (I Cor. 15, 28), când toate se vor pătrunde de viața dumnezeiască.

Într-un fel foarte trist, omul vădește față de acest lucru cea mai mică sensibilitate, și este, cumva, deosebit de trist să ne gândim că noi, creștinii, credem în toate acestea, știm sigur toate acestea și de la martorii din vechime – apostoli, evangheliști –, și din experiența sfinților, și din viața Bisericii, de care ne împărtășim, însă nu trăim asta cu destulă putere și profunzime. Trăim, oare, conștientizând tot timpul – nu cu mintea, ci cu toată ființarea noastră – că în lumea în care ne aflăm a intrat Dumnezeu? Că în miezul istoriei omenești de acum se află Întruparea Fiului lui Dumnezeu și că noi, creștinii, prin credința noastră, prin cunoașterea noastră, prin experiența noastră, suntem uniți cu El cum nu este nimeni pe lumea asta?

Și știm ce a urmat: știm cum pe Hristos Cel născut L-au întâmpinat răceala omenească, și răutatea omenească, și ura. Când Mântuitorul trebuia să Se nască, Maica Lui, însoțită de Iosif, a bătut pe la toate ușile, și nimeni nu i-a deschis. În Betleem nu s-a găsit nici un loc pentru ei, niciunde (v. Lc. 2, 7). Probabil că acum noi putem înțelege și simți foarte bine cum vine asta, dacă ne gândim la mulțimea fără număr de oameni care au fost alun-

gați din casele lor, care și-au pierdut satele și orașele, care au rămas lipsiți de patria lor, care nu își pot găsi nicăieri limanul, care nu pot veni nicăieri, pe care nimeni nu-i cheamă la el. Cândva era nevoie de imaginație ca să-ți închipui așa ceva; acum auzim despre asta tot timpul, și ne e mai ușor să ne închipuim cum Maica lui Dumnezeu, gata să nască, însoțită de Iosif, căuta loc unde să-și plece capul, unde să-L aducă pe lume pe Fiul lui Dumnezeu întrupat. Dar toți aveau grijile lor, tuturor le era bine la ei acasă, aveau lumină, aveau căldură, erau sătui. Iar dacă vreunul era sărac, acela nu voia să împartă cu niște străini nici cocioaba, nici pâinea sa. Tot așa merg acum oamenii, bătând din ușa în ușa, și tot așa nu li se dă drumul, ca și atunci. Am deprins un cuvânt foarte ciudat și înfricoșător: **străin**. Îmi amintesc că acum câțiva ani eram în Lavra Sfântului Serghie din Radonej; a venit vremea prânzului și am început să îmi caut locul. Și unul dintre monahi mi-a zis: „Înalt-Preasfințite, așezați-vă unde vă place!” Atunci i-am răspuns: „Dar nu pot să mă așez pe un loc străin!” La care el m-a privit cu mirare și cu o anumită durere și a zis: „Înalt-Preasfințite, aici nu

sunt străini, aici sunt doar de-ai noștri!” Milioane de oameni nu pot acum să audă asta, pentru că ei sunt străini atât în ochii, cât și în inimile celorlalți; nimeni nu vrea să îi spună altuia: ești de-al meu aici, îmi ești apropiat, pur și simplu fiindcă ești om și ești aproapele meu, pur și simplu pentru că ai o nevoie, iar eu pot să-ți alin nevoia. Astfel, Hristos și Maica lui Dumnezeu întâlneau din casă în casă același răspuns: mergeți mai departe, pentru voi nu e loc aici!

Iar în acest răstimp, când în tot Betleemul nici un om n-a simțit nici omenească înduioșare, nici cutremur și spaimă duhovnicească la gândul că în fața ușii sale se află Maica lui Dumnezeu, înțelepți de la ceea ce pe atunci era marginea lumii călătoreau în căutarea lui Hristos (v. Mt. 2, 1-2). Li se descoperise că în Iudeea Se naște un Împărat nou, Împărat veșnic, nu vremelnic, a Căruia Împărăție nu va trece, ci va rămâne în veac. Ei urmau stelei ce le arăta calea. Cei mai înțelepți, cei mai învățați L-au aflat pe Hristos în peșteră, deoarece căutau adevărul. Și L-au mai aflat pe Hristos păstorii, oameni fără știință de carte, neînvățați, dar cu simplitate a inimii, care le-a în-

găduit să creadă pur și simplu binevestirii îngerești; au venit și aceștia

Simplitatea și curăția inimii omenești și înțelepciunea omenească L-au aflat pe Hristos; tot ce era între extremele acestea a trecut pe lângă El. No-ua nu ni s-a dat să fim înțelepți, dar să își curățească inima, s-o deschidă să urmărim inimii sale i s-a dat fiecăruia dintre noi, fiecare poate să facă asta. Ne opresc frica, amorul propriu, așa cum i-a oprit pe locuitorii Betleemului frica: ce va fi? Iată, o să intre în viața lor, în umila lor casă acest bărbat, această femeie, care așteaptă prunc – te pomenești că vor rămâne, și ce-o să se întâmple atunci? Așa facem și noi față de Dumnezeu – Îl chemăm cu ușurință atunci când avem nevoie, dar să ne deschidem larg, „la perete”, ușile inimii, ușile vieții noastre, ne este frică: dacă venirea Lui va însemna sfârșitul a toată acea tihnă, rânduială pe care cu atâta osteneală am clădit-o și o clădim? Dacă El ne va cere să luăm în serios viața, să credem în serios că El este Domnul și căile Lui trebuie să fie și căile noastre? Dacă Domnul va face praf și pulbere toată rânduiala care ne este atât de dragă, rânduială uneori moartă, lipsită de viață, însă cu care suntem obișnuiți și cu care am ajuns să

trăim comod, fără simțăminte profunde, fără trăiri puternice, fără nici un gând deosebit – trăim „cum putem”, numai să fie o viață la adăpost.

Și iată că Hristos, în însăși noaptea nașterii Sale, ne arată că pentru noi, ca să ne elibereze din robia în care ajunseserăm de bunăvoie, alege de bunăvoie vulnerabilitatea deplină, surghiunul, Se învoiește încă dinainte de a Se naște să fie numit „străin” și „de prisos”, este gata să fie izgonit, exclus, este gata să Se dea cu totul. Și prin aceasta Se face, ca să zic așa, pământeste, liber. Cei care iau aminte la glasul Lui I se fac prieteni. El Însuși spune: „De acum nu vă mai numesc slugi, robi, pentru că sluga nu știe voia stăpânului său, ci vă numesc prieteni, pentru că v-am spus totul” (In 15, 15) – totul despre căile lui Dumnezeu, totul despre calea Sa și totul despre căile noastre.

Și asta continuă întreaga viață a lui Hristos. El e înconjurat de un cerc restrâns de oameni care auzeau în glasul Lui adevărul, în cuvintele Lui recunoșteau adevărul: adevărul despre viață, adevărul despre Dumnezeu și omul care este în armonie cu Dumnezeu, care a devenit iarăși „casnic” al lui Dumnezeu, „de-al lui Dumne-

zeu". Iar în continuare – un întreg ocean de împotrivire; inelul de oțel al vrăjmașilor și mulțimea oamenilor speriați, tulburați, neîncrezători. Gândiți-vă la Golgota, la răstignirea Mântuitorului: pe deal stă crucea, și pe cruce moare cu trupul Fiul lui Dumnezeu. El moare, pentru că așa ne-a îndrăgit, că într-o toate S-a asemănat nouă, afară de păcat; El moare, pentru că El era de partea lui Dumnezeu, iar lumea care-L înconjură nu a putut, n-a vrut să Îl încapă. Hristos a fost răstignit în afara porților Ierusalimului, adică în afara societății omenești, în afara cetății, ca țapul ispășitor izgonit în pustie (v. Lev. 16, 5-10), asupra căruia erau aruncate păcatele vechiului Israel și care era izgonit spre pierzare în afara porților, în afara cetății, în afara societății, ca o ciozvărtă retezată din trup... Aici se desfășoară cea mai tragică dintre lupte: moare cu trupul Fiul Cel nemuritor al lui Dumnezeu, moare prin libera Sa alegere, ca să ne deschidă calea spre veșnicie. Sfântul Grigorie Teologul spune: Hristos n-a răscumpărat cele de care nu S-a împărtășit. El S-a împărtășit de toate, inclusiv de urmările păcatului, care l-au făcut pe om muritor și l-au depărtat de Dumnezeu. El moare toc-

mai în această grozăvie a părăsirii de Dumnezeu: *Dumnezeul Meu! Dumnezeul Meu! De ce M-ai părăsit?* (Mc. 15, 34) El moare din pricina părăsirii de către Dumnezeu.

Împrejurul Lui sunt două cruci, doi tâlhari, doi răufăcători, amândoi osândiți de legea omenească după dreptate, și totodată osândirea de către această lege a unui om nevinovat, desăvârșit – a lui Hristos – dovedește nedreptatea oamenilor ce dispuneau de soarta acestor trei răstigniți. Fiecare dintre acești tâlhari își vede starea, păcatul, fărădelegea și osândirea cu alți ochi tocmai pentru că alături de el este răstignit Cel nevinovat. Unul, văzând că aceiași oameni care l-au osândit pe el L-au osândit la moarte pe Mântuitorul, respinge dreptul lor de a rosti judecată și se răzvrătește împotriva ei, se răzvrătește împotriva judecății, împotriva judecătorilor, în ultimă instanță împotriva lui Dumnezeu, Care a îngăduit nedreptatea aceasta. Iar celălalt, văzând că judecata omenească îl poate osândi la moarte chiar și pe Cel nevinovat, primește propria osândă ca pe ceva cuvenit, Îl recunoaște în Hristos pe Mântuitorul său, și Hristos îi făgăduiește că în ace-

eași zi va dobândi iertarea și raiul (v. Lc. 23, 40-43).

În continuare, împrejurul crucii sunt doi oameni: Ioan și Maica lui Dumnezeu, care acum treizeci și ceva de ani a auzit binevestirea despre aceea că *Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema* (Lc. 1, 35), însă a auzit de la Simeon Primitorul de Dumnezeu și că prin inima ei va trece sabie (v. Lc. 2, 35). Și iată că acum se săvârșește lucrul pentru care ea L-a adus pe Pruncul Hristos în Templul din Ierusalim spre a-L înfățișa înaintea lui Dumnezeu. În Israel, fiecare prunc de parte bărbătească era adus lui Dumnezeu ca răscumpărare pentru moartea pruncilor egipteni (v. Ieș. 13, 15) pieriți pe vremea lui Moise, când evreii au ieșit din robia Egiptului. Asupra fiecărui prunc nou-născut de parte bărbătească, Dumnezeu avea, ca să zic așa, drept de viață și de moarte. Și acest drept El nu și-l folosea niciodată: în mod simbolic, sub formă de răscumpărare, se aducea jertfă viața unui miel sau a doi porumbei (v. Ieș. 13, 2, 12-15; Lev. 14, 22). Dar de această dată, singura dată în istorie, când în Templu, în locul propriei Sale sălășluiri, a fost adus prinos Fiul lui Dumnezeu, această jertfă a fost primi-

tă și înfăptuită pe Golgota. Răscumpărarea a fost primită, și jertfa a fost adusă. Și la toate acestea priveau oameni. Maica lui Dumnezeu, care L-a adus atunci în Templu pe Prunc, după ce L-a dat o dată pentru totdeauna lui Dumnezeu, stă lângă cruce tăcută și își lasă Fiul să moară potrivit voii Lui libere și potrivit preaînțeleptei voi Părintești. Ucenicul Ioan știe numai dragostea, credința desăvârșită, deschisă: și el stă, de asemenea, în tăcere, nerăzvrătindu-se nici prin cuvânt, nici prin mișcare împotriva celor ce se petrec, pentru că el crede fără îngrădire că se săvârșește dreptatea, de vreme ce Învățătorul și Domnul lui a voit așa (v. In 25-26).

În continuare sunt alți oameni – ostașii, care i-au răstignit pe Mântuitorul și pe cei doi tâlhari; aceștia nu simt nici o răspundere, ei îndeplinesc o poruncă (v. Lc. 23, 33-37). Cât de cumplit de asemănători sunt cu noi, care în multe împrejurări ale vieții noastre, când îngăduim nedreptatea, când o săvârșim, când luăm parte la ea și spunem: „procedăm potrivit cu legea, procedăm cum ni s-a ordonat”... Cât de ușor este să arunci răspunderea asupra legii, asupra altora, asupra împrejurărilor, asupra propri-

ei neputințe, asupra a orice, numai să nu luăm asupra noastră răspunderea care ar putea fi semnul nobleței noastre de oameni! Și vrăjmașii lui Hristos, ce râd de El triumfători, iar apoi gloata. Această gloată seamănă atât de bine cu noi! Gloata a venit la spectacol: viața e fadă, nimic nu se întâmplă în ea, și uite că trebuie să aibă loc o execuție – ia să ne uităm! Trebuie să Îl răstignească pe Cel ce S-a declarat Mântuitor al lumii, Fiu al lui Dumnezeu, pe Cel ce făcea minuni, a Cărui rugăciune o asculta Dumnezeu – ia să mergem să ne uităm, ce o să se mai întâmple? (v. Lc. 23, 35) Nu ca să ia parte, ci ca să se uite, sau ca să ia parte doar cu un colț de suflet, să se emoționeze – și atât.

Noi nu mergem să ne uităm la execuții, nouă nu ni se dă drumul în închisori, foarte rar mergem la spital – dar cât de des se întâmplă ca atunci când cineva are un necaz, în jurul lui să se adune prietenii pentru a împărți necazul cu el! Cât de neegal și de nedrept se împarte însă acest necaz... Un om vine la altul, șade ce șade, ascultă ce ascultă, dinăuntru bunătății sale zice câteva vorbe de consolare, sau cu prilejul necazului străin renaște amintirea propriului necaz, și atunci plân-

ge puțin cu el sau, în cel mai bun caz, se deșteaptă pentru un scurt răstimp împreună-pătimirea adevărată – dar cât de puțină vreme dăinuie aceasta! A șezut omul o jumătate de oră, o oră, câteva ore, pe urmă pleacă, și cum a trecut de ușă, cum a ajuns în stradă, este deja liber de acel necaz, acel necaz este deja doar o amintire. Celălalt om rămâne în necaz cu totul, cufundat, sfâșiat, pe când vizitatorul lui i-a purtat împreună cu el necazul doar puțin-tel, și acum poate râsufla ușurat.

Asta seamănă foarte mult cu felul în care oamenii au venit să se uite la cumplitul spectacol, la execuție. Printre ei erau inși de tot felul. Unii nădăjduiau că Hristos, așa cum Îl provocau vrăjmașii Lui să facă, Se va coborî de pe cruce, Își va dovedi Dumnezeirea, va ieși învingător, va deveni împărat, Își spulbera vrăjmașii, și ei vor putea crede fără putință de îndoială, fără risc, și intra în rândurile ucenicilor Lui – atunci când totul va fi fost deja limpede (Mt. 27, 39-43). Asta s-a întâmplat de atâtea ori în istorie... Prima generație de creștini a fost prigonită, erau puțini și erau tari ca stânca; pe urmă persecuția a încetat, și oamenii pe care propovăduirea lui Hristos îi atinsese puțin-tel, „pe la margine”,

s-au lipit de Biserică. După aceea, Biserica, credința creștină a devenit credința împăratului bizantin – și atunci gloatele au dat buzna. Mulți aveau, pesemne, o asemenea așteptare: dacă Se va coborî de pe cruce, atunci Îl putem urma, putem lua parte la biruința Lui. La asta se gândeau până și ucenicii Lui, Iacov și Ioan; când Hristos le vorbea despre ceea ce trebuia să se întâmple cu El, pe drumul spre Ierusalim L-au abordat, cerând să li se dea să șadă de-a dreapta și de-a stânga lui Hristos biruitor în Împărăția lui Dumnezeu. Hristos îi întreabă: „Puteți voi să beți paharul Meu, să vă botezați cu botezul Meu?”, adică „puteți împărtași toată soarta Mea?” Și la răspunsul lor: „Putem!”, El spune: „De împărțit veți împărți totul cu Mine, dar a vă da să ședeți de-a dreapta și de-a stânga Mea nu ține de Mine” (v. Mc. 10, 35-40). Asta însemna: „Voi Îmi veți fi credincioși până la sfârșit: oare nu puteți avea încredere în Dumnezeu, că și El va fi credincios?”

Cuvintele acestea ne sunt adresate tuturor, așa cum le-au fost adresate de pe cruce, în tăcere, tuturor celor ce așteptau o biruință vădită pentru a se alipi de Biruitor: „Sunteți voi gata să împărțiți cu Mine soarta aceasta

pământească a răstignirii? Sunteți voi gata să străbateți calea pe care merg Eu, calea iubirii jertfelnice, care uită de sine și se îngrijește doar ca oamenii să creadă în iubirea lui Dumnezeu și să devină oameni ai lui Dumnezeu?”

Și în acea gloată de pe Golgota erau, pesemne, și alți oameni, care fuseseră răniți în inimă de cuvintele, de propovăduirea, de minunile lui Hristos – una peste alta, de chipul Lui – și cărora li se făcuse frică: „Dacă toate acestea chiar sunt adevărate?! Pentru că atunci trebuie să schimb totul în viață, nu mai pot trăi și în continuare cum am trăit până acum: nu mai pot trăi pentru mine însumi, nu mai pot trăi pentru cercul restrâns al celor ce sunt „ai mei” – trebuie să văd cel mai apropiat aproape în omul care are cea mai mare nevoie de mine, trebuie să învăț să iubesc, adică să trăiesc prin altul și pentru altul”. Stăteau, se gândeau: „Dacă Hristos va muri pe cruce, înseamnă că toate acestea sunt vise, sunt ireale, și înseamnă că putem trăi cum am trăit și până acum, putem trăi iresponsabil, cu o viață prădătoare, concentrată pe noi înșine și pe „ai noștri”; atunci, această grozăvie a dragostei, care cere totul, poate fi dată deoparte...” Și stăteau și aș-

teptau, plini de nădejde, ca Hristos să moară...

Oare puțini oameni de felul acesta sunt și acum? Și oare nu este în fiecare dintre noi ceva din simțămintele acestea: „Ah, dacă am putea să diluăm cutare sau cutare spusă evanghelică prin vreo explicație, să o înlăturăm prin vreun argument, dacă am putea să facem Evanghelia ușoară, așa încât să nu ceară încordarea tuturor puterilor și dăruirea de sine acelei puteri care poate săvârși ceea ce nu-i cu putință omului!” Oare nu se află în noi asemenea gânduri? Dacă n-ar fi, nici n-am păcătui – atunci, voia lui Dumnezeu ar fi voia noastră, dreptatea lui Dumnezeu ar fi dreptatea noastră, viața lui Dumnezeu ar fi viața noastră! Păcătoșenia noastră este determinată tocmai de faptul că toată vremea ne străduim, născocim tertipuri, pentru a dilua lucrarea fiecărui cuvânt, iar pe acele cuvinte care nu îngăduie diluare să le uităm, să le uităm, să le dăm deoparte: „Asta nu este pentru mine! Asta e pentru cei puternici, asta e pentru sfinți!” În timp ce Evanghelia a fost grăită pentru fiecare, vestea cea bună a fost vestită pentru fiecare, toată vestea cea bună este despre aceea că fiecare dintre noi este chemat să

trăiască, să fie viu cu toată viața dumnezeiască și că fiecare este în stare de asta, numai să-I dea lui Dumnezeu spațiu și libertate ca să lucreze.

Cel dintâi cuvânt al binevestirii este Nașterea lui Hristos. El a venit la noi ca să arate cum vine omul pe pământ, cine este el pe pământ: dragoste de la un cap la altul, lipsită de apărare, vulnerabilă, ce nu slăbește nicio dată, care se dăruiește până la capăt. Cât de mult se vorbește despre nevinovăția, despre sfințenia prunciei și a copilăriei, cât de ușor se înduioșează oamenii de un copil – iar copilul ne-a fost lăsat de Hristos ca imagine a ceea ce trebuie să fim: încredere până la capăt, neînfricare, dragoste, curăție a inimii, lipsă de apărare (v. Mt. 18, 3). Iată despre ce ne vorbește Nașterea lui Hristos. Dumnezeu a devenit om și ni S-a arătat pe Sine nu în mărirea Sa, ci în uimitoarea Sa dragoste. Și atunci, ce să facem noi drept răspuns la asta? Prin dragostea lui Dumnezeu am fost mântuiți; oare asta nu-i îndeajuns pentru a-I răspunde lui Dumnezeu prin săltare de bucurie, prin bucurie tandră și recunoscătoare? Iar dacă așa stau lucrurile, înseamnă că trebuie ca toată viața noastră să fie bucurie pentru Dumnezeu, ca El să vadă din toa-

te gândurile, simțămintele, manifestările de voință și gesturile noastre că nu degeaba ne-a îndrăgit, nu degeaba S-a născut în lume, nu degeaba a trăit, nu degeaba a învățat, nu degeaba a suferit, nu degeaba a murit, nu degeaba a măsurat adâncimile iadului, că toate acestea n-au fost zadarnice, că toate acestea au aflat ecou în sufletele noastre, ecou care își află expresie în toată viața noastră.

Într-un oarecare monument de literatură protestantă germană din veacul al XVI-lea sunt două părți: în prima se vorbește despre Dumnezeu, iar în cea de-a doua – despre ceea ce noi numim (urât, mi se pare mie) „îndatoririle” noastre față de Dumnezeu, față de noi înșine, față de aproapele, față de societate. „Îndatorire” este un cuvânt rece, el înseamnă legare, înseamnă lipsa libertății de a face altfel – pe când bucuria noastră constă tocmai în faptul că suntem **liberi** să facem așa. Și uite că toate acestea sunt adunate sub titlul: „Despre recunoștința față de Dumnezeu”. Dacă Dumnezeu este într-adevăr așa, înseamnă că toată viața noastră ar trebui să fie recunoștință de la un cap la altul, recunoștință întrupată în cugetul nostru, în inima noastră, în voința noas-

tră, în fiecare acțiune a noastră. Să ne gândim la toate cele despre care am vorbit acum: la Dumnezeu, la nemăsurata Lui frumusețe, și la nemăsurata Lui dragoste, și la felul în care fiecare dintre noi ar putea să-și exprime această recunoștință în condițiile vieții sale, vârstei sale, sănătății sale, situației sale, în toate condițiile vieții ce-l înconjoară, la felul în care ar putea să facă din această viață bucurie pentru Dumnezeu, bucurie pentru oameni și mântuire.

Această a doua predică vreau să o închin unor oameni – mai exact, unui sfânt al pământului rusesc și unei femei de care nu-și mai amintește nimeni în afară de doi oameni a căror viață a salvat-o și de încă alți câțiva, care știu despre acest lucru. Pe parcurs vor fi amintiți și alți oameni. Eu aș vrea să dau însă exemplul acestor oameni, în pofida faptului că ei sunt nemăsurat mai presus de noi și în pofida faptului că îndeobște noi nu suntem în stare să împlinim ceea ce au împlinit ei; vreau să fac asta pentru ca înaintea ochilor voștri să stea exemplele unor oameni la fel ca noi, care prin întregimea și simplitatea credinței lor au fost în stare să fie într-adevăr asemănători cu Hristos, în sensul

că au fost în stare să întrupeze în viața lor – în mod conștient și foarte manifest, după cum mi se pare mie – învățătura pe care Hristos a dat-o atât prin cuvântul, cât și prin exemplul Său. La *Viețile Sfinților* merită să medităm, pentru că la sfinți ne gândim în cea mai mare parte ca la niște oameni care au fost deja proslăviți, ca la niște oameni ce sunt deja obiect al venerației noastre. Cu decenii înainte de proslăvire, ei erau însă oameni la fel de simpli ca noi toți: au fost prunci la fel ca noi, la fel ca Hristos, au fost copii care se jucau, simpli, nepretențioși, dintre care unii au fost evlavioși, iar unii deloc evlavioși la o vârstă fragedă, și într-un anumit moment s-a atins de sufletul lor un oarecare cuvânt pe care Dumnezeu l-a rostit și pe care ei au fost în stare să îl audă. Acest cuvânt putea fi o poruncă, putea fi pur și simplu o spusă a Mântuitorului Hristos, putea fi o istorisire din *Evanghelia* sau din *Viețile Sfinților*. Și acel cuvânt a înflorit atât de viu în sufletul lor, încât au putut să-și clădească pe el întreaga viață.

Noi auzim *Evanghelia* în fiecare săptămână, o citim în fiecare zi, luăm parte la slujbe, îi admirăm pe sfinți, îi proslăvim, ne uimim de nevoința mu-

cenicilor contemporani nouă – însă aceasta schimbă viața noastră într-o foarte mică măsură. Îi aplaudăm pe sfinți de parcă ar defila prin fața noastră pe scena istoriei, iar noi am fi spectatori, însă nu primim de la ei provocarea pe care o reprezintă viața lor – iar viața unui sfânt e o provocare! În vechime se spunea despre Noe că el a fost și osânda, și mântuirea neamului omenesc din vremea sa. Și, într-adevăr, prin faptul că s-a priceput să fie om credincios, curat, în mijlocul unor oameni care își pierduseră conștiința și credința, el era o osândă pentru cei din jur, pentru că dovedea prin tot profilul său, ca să zic așa, prin toată viața sa, prin toată ființa sa, că ceea ce ei socoteau a fi cu neputință și ca atare respingeau este cu putință. Același lucru îl spuneau Părinții Bisericii despre Mântuitorul Hristos: El este o osândă întrucât ne-a arătat ce este chemat omul să fie și ce poate fi el cu ajutorul harului dumnezeiesc; și totodată El este mântuirea noastră.

Să privim în aceste două vieți despre care vreau să vă povestesc, despre care mulți au auzit deja de la mine, dar la care merită totdeauna să meditam iarăși și iarăși. Aceia dintre voi care au auzit deja lucrurile acestea să

nu-și astupe auzul, să nu spună de-a lungul întregii predici: „Eu am auzit deja toate astea, nu sunt ceva nou”. Problema nu este ca lucrurile acestea să fie noi, problema este ca ele să se ridice înaintea conștiinței fiecăruia dintre noi și ca conștiința noastră să fie nevoită să răspundă cu **da** sau **nu** la provocarea pe care ne-o aruncă viața nevoitorului.

Primul despre care vreau să vă vorbesc este un foarte tânăr cneaz rus de la sfârșitul secolului al XII-lea, Mihail de Murom. Tatăl lui era creștin, întreaga familie nu numai că era botezată, dar și crezuse puternic, cu seriozitate, în Evanghelie și în Hristos. Tatăl lui cârmuia peste ținutul Muromului, care era înconjurat de o mare întreagă de triburi păgâne ce încă nu crezuseră și nu se botezaseră. Și iată că s-a iscat un război; într-un scurt răstimp, tribul care năvălise asupra Muromului a fost zdrobit, iar rămășițele lui s-au închis într-o așezare întărită ca să se apere până la ultimul om. Ostașii cneazului de Murom au făcut tabără în pădure, împresurând așezarea; nu era nici o nădejde pentru cei dinăuntru, nici să iasă cumva de acolo, nici să primească ajutor sau hrană: cneazul de Murom n-avea decât

să aștepte ca foamea și deznădejdea să-i silească pe locuitori să capituleze. El credea însă în Hristos, credea în Evanghelie, și pentru el era limpede că oamenii aceia, care îl socoteau dușman neîmpăcat, nu îi erau vrăjmași, deoarece creștinul n-are vrăjmași, ci toți sunt pentru el frați făcuți de Dumnezeu – rățăciți sau care și-au găsit calea, însă oricum frați. El nu putea îngădui ca locuitorii – oșteni puternici și femei, adolescenți și copii – să moară de foame; el știa că fiecare dintre ei este, personal, prețios pentru Dumnezeu, că de dragul mântuirii fiecăruia dintre ei Hristos a devenit om, a îndurat grozăvia grădinii Ghetsimani și moartea pe cruce, că El ar fi murit chiar și pentru un singur om așa cum a murit pentru tot neamul omenesc, că El a murit nu pentru toți în mod colectiv, ci pentru fiecare în parte. Și a hotărât să le propună pace în numele lui Hristos, pace în numele Celui ce a adus împăcarea cerului și pământului. El le-a propus pace fără condiții, pur și simplu pentru Dumnezeu. Locuitorii care apărau așezarea întărită nu puteau crede: în Hristos ei nu credeau, Evanghelia pentru ei nu era vestea cea bună, ci basm, și pe deasupra unul care le era probabil necunos-

cut; ca cineva să-i propună libera ieșire și viața vrăjmașului care nu mai este, deja, în stare să se apere era ceva de neconceput pentru ei. În propunerea aceea locuitorii așezării au văzut un vicleșug de război. În orice caz însă, dorind, poate, să se tolosească chiar și de acest lucru, i-au oferit cneazului de Murom un târg: îi vor primi propunerea, cu o condiție totuși – și anume că le va da ca ostatic pe unul dintre fiii săi adolescenți. Aceștia erau cu el în campanie, locuiau împreună cu el în pădure, într-o casă din bârne. Înaintea cneazului s-a ridicat o problemă de conștiință: pe de o parte, propunerea pe care le-o făcuse vrăjmașilor o făcuse în numele lui Hristos, din convingere; pe de altă parte, știa că dacă avea să-l dea pe unul dintre fiii săi se poate să nu-l mai vadă niciodată: vrăjmașii pot să-l baļjocorească, să îl omoare, să-l chinuie pe zidurile întăriturii sub ochii tatălui, pot să-l înșele într-un totuļ. Scriitorul Vieții ne povestește cum umbla cneazul noaptea prin locuință, neputându-se hotărî: să își dea fiul, și pe care anume? Ori să se renunțe la conștiința sa creștină? Unul dintre copii s-a trezit – Mihail, prâslea. S-a uitat, a urmărit ce face tatăl său și, chemându-l, a început să-l

iscodească: ce-l tulbură atât de mult când biruința nu mai poate să-i scape? Și până la urmă a primit răspuns, tatăl i-a lămurit totul. Băiatul s-a ridicat atunci și i-a zis: „Tată, ceea ce-mi spui este chiar ce mi-ai povestit despre mântuirea noastră! Dacă mă vei trimite la vrăjmașii tăi, vei face cum a făcut Tatăl nostru Ceresc cu neamul omenesc, iar eu voi face cum a făcut Hristos: voi veni împăciuitoare!” În cele din urmă, dimineața s-a hotărât să fie trimis la vrăjmași băiatul.

Vreau să vă atrag imediat atenția asupra simplității și întregimii cu care atât tatăl, cât și fiul au primit istorisirea evanghelică – nu ca pe o alegorie, nu ca un ideal ce nu poate fi urmat în practică, ci ca pe un mod foarte real de a gândi, de a simți și de a proceda. Probabil că tatăl i-a povestit băiatului său despre Mântuitorul în așa fel încât acesta n-avea cum să nu vadă lucrurile lui Dumnezeu în trăsăturile vieții omenești. Și înaintea noastră se ridică îndată problema: cum ne vorbim noi unul altuia despre toate lucrurile acestea? Cum ne povestim această istorisire? Cum o transmitem copiilor, nepoților, oamenilor din jur? Ca pe o povestire îndepărtată sau ca pe ceva de cea mai mare actualitate?

Ca pe o relatare teologică seacă sau ca pe o povestire de trup și sânge, de suflet și duh? De ce n-ajunge această istorisire la cei către care o îndreptăm? De ce devine în gurile noastre atât de palidă? de ce își pierde consistența? De ce este atât de anemiată?

Când a venit vremea ca băiatul să fie dat ostatic, el a ieșit din codrul întunecat și a luat-o spre așezare printr-o poiană largă. Era liniște și pe întăriturile așezării, și în pădure; oamenii contemplau cu răsuflarea tăiată ceea ce se săvârșea: un băiat de nouă ani, singur, mergea să împace două popoare, mergea deoarece crezuse în Hristos și deoarece tatăl lui crezuse cu atâta seriozitate în cele istorisite de Evanghelie, încât până la urmă, după o luptă chinuitoare cu sine însuși, și-a dat totuși fiul. Deodată a străbătut aerul o săgeată slobozită de pe întăriturile așezării, și băiatul a căzut. Și în clipa aceea s-a întâmplat lucrul cel mai neașteptat: oamenii s-au aruncat spre băiat și de pe întăriturile așezării, și din pădure, uitând că sunt vrăjmași, uitând că îi pândește moartea de la cei din cealaltă tabără, cutremurați de groaza că această frumusețe s-a prefăcut deodată într-o urâciune atât de cumplită. Și atunci când, des-

coperind că băiatul murise, s-au uitat unii la alții, rândurile lor erau amestecate și le-a devenit limpede faptul că nu mai erau vrăjmași. Pornirea într-un singur cuget care îi făcuse să se amestece în jurul trupului băiatului ucis, această pornire de admirație, de groază, de dragoste i-a împăcat.

Adeseori se pune întrebarea în ce fel moartea lui Hristos, adică o nouă și mai înfricoșătoare fărădelege omească, a putut să-L împace pe Dumnezeu cu omul. Din pilda lui Mihail de Murom vedem cum s-a putut întâmpla aceasta. Se împacă nu orișicine, se împacă cel ce a fost în stare să răspundă cu sufletul; și cel ce va răspunde poate afla pacea, și curățirea, și viața nouă. Nouă nu ni s-a dat să săvârșim asemenea nevoințe de sânge, de moarte, în schimb ni se dau nevoințe mici. Când vorbim despre murire, nu trebuie neapărat să ne gândim la a muri cu acea moarte definitivă de care ne amintește îndeobște acest cuvânt. Poți să mori în mai multe feluri: murirea începe în clipa când omul încetează să își îndrepte toată atenția spre sine însuși, când își întoarce privirile de la sine însuși, când și le ațintește spre alt om, ori spre viață, ori spre oameni, când simte treptat că între viață și el

stă un subțire perete despărțitor – el însuși – și vrea să îndepărteze acest perete, și de fiecare dată când se întoarce la el gândul la sine însuși poate să-i spună acestei năluci a lui: „Pleacă de la mine! La o parte din calea mea – te faci piedică între mine și lume, oameni, viață, îngustezi totul, mă lipsești de posibilitatea și de capacitatea de a iubi!” Murirea începe atunci când omul, după cuvântul Mântuitorului, se leapădă de sine – iar asta putem s-o facem, la diferite niveluri, zi de zi, tot timpul, simplu, iar uneori și eroic. Uneori simplu, pentru că uneori e o bucurie să uiți de tine însuși de dragul celui iubit sau de dragul a ceva ce ni se pare atât de mare, atât de sfânt, de luminos – iar uneori este nevoie de hotărâre aspră, de un efort al voinței. Uneori, acest eu, care stă între dreptate și mine, abia se bagă de seamă, pe când alteori stă ca un zid; uneori poți să-l înlături cu mâna, alteori trebuie să-l spargi ca pe un perete. Într-un fel sau în celălalt însă, murirea începe tocmai cu asta; și murirea acestui eu concentrat asupra-și se împlinește, într-un anumit fel, în dragoste, atunci când omul, Dumnezeu, oamenii, ideea nobilă, idealul devin pentru noi mai importante decât pro-

pria bunăstare, propria fericire, propria viață.

Și fiecare dintre noi poate să cuge-
te și să-și pună întrebarea: „Cum tră-
iesc eu? Urmez într-o anumită măsu-
ră, fie ea cât de mică, pildei lui Hris-
tos, sau pildei lui Mihail de Murom,
sau pildei nenumăratei mulțimi de
sfinți? În ce măsură eu sunt centrul,
începutul, sfârșitul și scopul absolut –
iar prin aceasta sunt fără Dumnezeu
și fără omenie? Și în ce măsură Dum-
nezeu, dragostea, un scop mai presus
de mine, mai vrednic de Dumnezeu
și de oameni decât eu însumi, repre-
zintă centrul vieții mele?” Din exem-
plul lui Mihail de Murom vedem cum
un băiat de nouă ani, în simplitatea și
întregimea inimii sale, a fost în stare,
împreună cu tatăl său, să întruchipe-
ze limpede și concret întreaga taină
a mântuirii noastre. Înaintea noastră
stă o sarcină mult mai simplă: repre-
zentăm, oare, puterea împăcării? Re-
prezentăm, oare, puterea dragostei?
În inima noastră, în viața noastră și
prin noi, Evanghelia reprezintă oa-
re vestea cea bună, care ajunge la oa-
meni ca bucurie, ca libertate, ca viață
nouă?

Cel de-al doilea exemplu pe ca-
re vreau să vi-l dau privește al nouă-

sprezecelea an al veacului nostru. Unul dintre orașele Rusiei centrale, care trecuse rând pe rând în mâinile taberelor aflate în luptă, a ajuns sub o stăpânire nouă; în orășelul cu pricina se afla o femeie, soție de ofițer rus, cu cei doi copii ai săi. Se ascunsese la marginea orașului, într-o căsuță lăsată în părăsire, și hotărâse să aștepte momentul când va putea să fugă. Odată, seara, cineva i-a bătut la ușă. Înfiorată, femeia a deschis ușa și s-a trezit în fața unei tinere care i-a zis: „Sunteți cutare, nu-i așa? Trebuie să fugiți neîntârziat, fiindcă ați fost trădată și în noaptea asta vor veni să vă ridice”. Uitându-se la ea, mama și-a arătat copiii: „Unde să fug? Cu ei n-o să ajung departe, și o să ne recunoască îndată!” Și atunci, tânăra cu pricina, care era doar o oarecare vecină, s-a preschimbat dintr-o dată în acea ființă mare pe care o desemnează cuvântul evanghelic aproape: „Nu! Nu o să vă caute, căci în locul dumneavoastră o să rămân eu”. „Dar o să vă împuște!”, a zis mama. La care tânăra a zâmbit din nou: „Da! Dar eu n-am copii”. Și mama a plecat, iar tânăra a rămas. Au venit noaptea târziu, au prins-o pe tânără (o chema Natalia) și au împușcat-o. Noi ne putem închipui însă o mulți-

me de lucruri dincolo de aceste fapte, și ni le putem închipui nu cu fantazia pură, ci prin imagini din Evangheliile. Mama a plecat cu copiii, Natalia a rămas singură în casă, în seara ce se lăsa, în noaptea ce se lăsa. Era întuneric, frig și singurătate. Și nu o aștepta nimic decât o moarte prematură, violentă, cu nimic meritată, nimănui trebuitoare, moartea altei femei, care avea să devină moartea ei pur și simplu din dragoste. Aceasta nu ne amintește, oare, de noaptea din grădina Ghetsimani? Ea era de o vârstă nu numai cu mama care tocmai plecase, ci și cu Mântuitorul Hristos. Și El, în acea noapte, în întunericul tot mai adânc, în răceala nopții, în singurătate, aștepta moartea – o moarte aparent lipsită de sens: o moarte ce nu era în El și care avea să fie adusă asupra Lui. Aștepta o moarte care nici măcar nu era moartea Lui, ci moartea omenirii, pe care o luase asupra Sa. Și de trei ori S-a rugat Tatălui: „Părinte! Treacă paharul acesta! Părinte, dacă nu este cu putință să treacă, da, îl primesc... Părinte! Fie voia Ta...!” (v. Mt. 26, 36-46). Ruga cu privire la pahar este agonia lui Hristos dinaintea morții, cutremurarea întregii Sale firi omenești la gândul morții, lupta lăuntrică, trece-

rea peste toate, ca să se facă voia lui Dumnezeu, cea mântuitoare pentru toți. Hristos S-a apropiat de ucenicii Săi de trei ori în nădejdea că va întâlni o privire omenească, va auzi glasul omenesc al unui prieten, se va atinge de mână, de umărul unuia dintre ei – însă ei dormeau: îi biruiseră oboseala, ceasul târziu, frigul, mâhnirea; de două ori S-a întors, și de trei ori a rămas singur în fața morții Sale – mai bine zis, în fața morții neamului omenesc, pe care El a luat-o asupra Sa.

Natalia era singură, era frig, întuneric, singurătate, nu avea unde să se ducă, nu avea la cine să iasă. Sau, mai bine zis, ar fi putut să iasă: n-avea decât să treacă pragul, și ar fi fost deja Natalia, nu femeia a cărei moarte avea să devină moartea ei. Și a rămas în acel cerc al morții prin voință și prin iubire. Și, fără îndoială, în noaptea aceea s-au ridicat înaintea ei și întrebări. Dacă mama a putut pleca, dacă mama s-a putut salva cu copiii, atunci merita să îndure aceea noapte ghetsimanică și moartea de glonte – dar dacă totul e în zadar? Dacă vor fi prinși, dacă vor fi împușcați, iar jertfa ei va rămâne deșartă?

Această întrebare s-a ridicat înaintea unuia dintre cei mai mari proro-

ci ai Vechiului Testament, care a stat la granița dintre vremea veche și vremea nouă – Ioan Botezătorul. Când era închis în temniță, așteptând moartea, i-a trimis pe doi dintre ucenicii săi la Mântuitorul ca să-L întrebe: *Tu ești Cel ce trebuie să vină, ori așteptăm pe altul?* (Mt. 11, 3) Ce se ascunde în dăruțul întrebării acesteia? Oare nu cumplita întrebare: „Pentru ce mor eu acum? De dragul a ce?” Dacă Hristos este Cel așteptat de lume, atunci nevoința istovitoare a tinereții timpurii, nevoința eroică a anilor de maturitate și moartea așteptată capătă sens, atunci pot fi primite – dar dacă se va dovedi că s-a înșelat? Dacă s-a înșelat în privința celor pe care părea că Dumnezeu Însuși i le-a grăit? Dacă s-a înșelat în privința recunoașterii lui Hristos, dacă a greșit în privința primirii Lui? Și atunci, toată viața lui, de la un cap la altul, rămâne fără noimă, e pierdută; atunci zadarnice sunt nevoințele tinereții, zadarnică propovăduirea lui, zadarnic faptul că toată viața s-a micșorat ca Hristos să crească la măsura deplină, s-a „redus la zero” ca Hristos să fie singurul căruia I se dă atenție. Și Hristos nu i-a dat un răspuns nemijlocit celui mai mare dintre proroci, nu l-a lipsit de nevo-

ința eroică a credinței. Prorocului i-a dat răspuns din proroc (v. Is. 35, 5-6; 61, 1): „Spuneți-i lui Ioan că orbii văd, șchiopii umblă, săracii binevestesc și *fericit este cel ce nu se va sminti întru Mine* (Mt. 11, 5-6)”. Ioan a rămas până la capăt în fața necesității de a crede – de a crede în cuvântul lui Dumnezeu, ce răsunase la el în suflet, de a crede în ceea ce văzuse atunci când Hristos a venit la el, pe malurile Iordanului, ca să Se boteze. Hristos nu l-a mângâiat, l-a trimis la cuvântul prorocesc și la mărturia lăuntrică a propriei inimi și a propriei minți.

Ne putem cu ușurință închipui că și Natalia a căzut pe gânduri în urma aceleiași întrebări: „Oare mor zadarnic sau nu?” Dar ei nu i s-a dat nici măcar acel răspuns pe care l-a primit Botezătorul.

Să ne amintim și de Petru în noaptea când L-au prins pe Hristos, L-au dus la judecată, iar Petru a mers în urma Lui până în curtea arhiereului (v. Mc. 14, 66-72). Slujitoarea îi zice: „Nu-i așa că și tu ai fost cu El?” *Nu-L cunosc pe Omul Acesta!* – și se trage spre ieșire. Alții îi spun: „Ba da, sigur, ai fost cu El, ai și accent de galileean: ești din același cerc!” *Nu-L cunosc pe Omul Acesta.* Altă slujitoare: „Dar

te-am văzut în grădina Ghetsimani!" *Nu! Eu pe Omul Acesta nu Îl cunosc!* – și iese. A ieșit, și e liber; acum nu mai e Petru, nu mai e Kifa, nu mai e ucenic, acum e doar Simon, fiul lui Iona, fratele lui Andrei, e ca toată lumea; atâta doar că, ieșind, s-a întors, a privit spre fereastră, prin care se vedea judecata; cocoșul a cântat, și Hristos a întors capul, S-a uitat la ucenicul Său trădător, iar Petru și-a amintit totul și a izbucnit în plâns. El nu s-a întors însă; nu s-a întors în curtea casei arhieresti, nu le-a spus slujitoarelor și tuturor celorlalți: „Eu v-am mințit, eu am fost cu El, eu Îi sunt ucenic...” – a plecat. A plecat cu rușinea și deznădejdea sa; într-o istorisire se spune: ca o fiară rănită, s-a ascuns în casa lui Ioan Marcu.

Și Natalia putea să iasă, să fie iarăși ea însăși – dar n-a ieșit. Și chipul ei ne ridică aceeași întrebare: „Dar ce s-a întâmplat mai departe? De ce a murit?” La asta s-ar putea da două răspunsuri: cel dintâi, că mai mare dragoste decât cel ce își pune sufletul pentru prietenii săi n-are nimeni (v. In 15, 13). Chiar dacă mama și copiii ar fi pierit, ea ar fi împlinit până la capăt porunca: *să vă purtați poverile unul altuia, și așa veți împlini legea lui Hris-*

tos (Gal. 6, 2). Ea a luat asupra sa toată povara acelei mame și a copiilor ei și a purtat-o, și asta ar fi fost de ajuns. Asta însă nu este totul: mama și copiii au fost salvați, au trăit după aceea ani mulți, doi dintre ei încă mai trăiesc. Ei trăiesc însă ca în lumina acestei morți; mama mi-a zis odată: „Toată viața am trăit cu nădejdea că vom trăi în așa fel ca lumea să nu rămână în pagubă prin moartea acelei Natalii”. Despre Natalia nu știau nimic și nu știu nimic, în afară de faptul că și-a dat viața pentru ei. Ei știu însă că o asemenea viață ar fi înflorit, de-a lungul a mulți ani, ca un arbore în ramurile căruia se pot adăposti o mulțime de păsări, după imaginea evanghelică (v. Mt. 13, 32), că ea ar fi înflorit ca o mare frumusețe și noimă și ar fi adus roade bogate. Și iată că acești trei oameni care au rămas vii prin moartea ei și-au luat sarcina de a fi rodul vieții ei.

Mi se pare că povestirea aceasta poate captiva pe oricare dintre noi; am folosit-o de două sau de trei ori în predicile pe care le-am rostit în Rusia și am văzut ce ecou găsea ea în oamenii care au trecut prin grozăvia primului război, și a revoluției, și a celui de-al doilea război. Ecoul pe care îl află în noi este slab: admirăm, ne mi-

răm – și atât. Și totuși, este vorba de o simplă provincială din centrul Rusiei, care nu era remarcabilă decât prin faptul că era o femeie cu inimă, o femeie în care împreună-pățimirea era mai puternică decât orice iubire de sine, o femei care putea să uite de sine însăși – în chip ascetic, cu osteneală, fără îndoială că în luptă cu ea însăși – ca alții să poată trăi, și nu doar cu viața fizică, ci pur și simplu trăi, în toate înțelesurile cuvântului.

Iată cel de-al doilea exemplu, exemplu eroic, foarte, foarte măreț, la care merită să cugetăm. Noi nu avem posibilitatea să-l reproducem – și slavă Domnului pentru asta! –, dar putem să învățăm din el cum să înțelegem ceea ce s-a întâmplat în Evanghelie; Natalia este pe înțelesul nostru, ea este fiică a veacului al XX-lea, fiică a patriei noastre mamă. Ea a trăit acea tragedie pe care toți o trăim direct sau indirect și ale cărei ecouri trăiesc în noi. În ceea ce v-am povestit însă, m-am străduit să stabilesc legătura dintre ea și Evanghelie, dintre Petru și ceilalți ucenici, dintre Ioan Botezătorul și Mântuitorul Hristos. Încercați, așa cum mă străduiesc și eu, pornind de la acel simțământ viu, direct, accesibil, pe care îl stârnește gândul la Na-

talia – încercați să dați viață în voi înșivă istorisirii despre Hristos, despre Ioan Botezătorul, despre ucenicii care dormeau, despre Petru, care s-a lepădat de Învățătorul său și plângea. Încercați să faceți legătura între viață și singurul lucru care îi poate da puterea de viață și calitatea de viață: cu Evangelia, cu Hristos, cu Dumnezeu.

Taina iubirii

– cuvânt despre căsătoria creștină –

M-am hotărât să închin cuvântul acesta problemei familiei și căsnicieii. Mi se pare că într-o lume a cărei lege este acum dezbinarea, înfruntarea, legăturile încordate dintre indivizi, grupuri sociale și popoare, tema aceasta este extrem de importantă.

Căsătoria e o minune pe pământ. Într-o lume unde toți și toate sunt în dezbinare, căsătoria e locul unde doi oameni, mulțumită faptului că s-au îndrăgit unul pe celălalt, devin una; locul unde se termină dezbinarea, unde începe înfăptuirea vieții în unire. Și în aceasta constă cea mai mare minune a relațiilor omenești: doi devin dintr-o dată o singură personalitate; dintr-o dată, două persoane, întrucât s-au îndrăgit una pe alta și s-au ac-

cepat una pe alta până la capăt, desăvârșit, ajung ceva mai mare decât o pereche, decât pur și simplu doi oameni – ajung una.

La acest lucru fiecare trebuie să chibzuiască, pentru că a trăi în dezbinare este chinuitor, este greu, iar împreună este ușor, este ceva cu care suntem deprinși. Interesele intelectuale, gusturile se deosebesc, și, ca atare, este foarte ușor să-ți spui: „vreau să trăiesc prin ceea ce mă interesează: unii trăiesc pentru câștig, alții pentru cultură, alții caută un ideal, însă eu sunt o unitate autosuficientă, îmi sunt de ajuns eu însumi...”. De fapt însă, aceasta naște dezagregarea societății, dezagregarea umanității. În ultimă instanță, nu mai rămâne nimic din minunata unire care ar fi putut să fie între oameni. Și căsătoria, după cum am spus, reprezintă minunea refacerii unității acolo unde aceasta nu poate fi refăcută prin puterile omenești.

Pentru aceasta însă trebuie să pricepem ce este dragostea și cum ne putem lega între noi prin dragoste, pentru că dragostea e de mai multe feluri. Folosim cuvântul acesta în împrejurări foarte diferite. Spunem că Îl iubim pe Dumnezeu, că ne iubim părinții, că ne iubim soția, soțul, copiii; dar spu-

nem, de asemenea, că **iubim** lucrurile dintre cele mai neînsemnate. Înjosim acest uluitor, sfânt cuvânt, zicând: „iubesc înghețata, iubesc plimbările, iubesc fotbalul, iubesc teatrul...”. Și prin aceasta degradăm calitatea cuvântului însuși și ne trezim prizonieri ai confuziei acesteia.

Dragostea este un sentiment uimitor, însă ea nu este numai un sentiment, ea e o **stare** a întregii ființe. Dragostea începe în clipa când văd în fața mea un om și străvăd adâncurile lui, când văd deodată esența lui. Bineînțeles, când spun: „eu văd”, asta nu înseamnă: „pătrund cu mintea” sau „văd cu ochii”, ci **„pătrund cu toată ființa mea”**. Dacă este îngăduit să facem o comparație, în același fel se poate spune că pătrund frumusețea – de pildă, frumusețea muzicii, frumusețea naturii, frumusețea operei de artă, atunci când stau înaintea ei uimit, mut, nefăcând altceva decât să receptez ceea ce se află în fața mea, nefiind în stare să exprim asta prin vreun alt cuvânt în afară de exclamația: „Doamne! Cât e de minunat!” Taina iubirii față de om începe în clipa când ne uităm la el fără dorința de a-l poseda, fără dorința de a stăpâni asupra lui, fără dorința de a ne folosi în vreun fel de

darurile lui sau de personalitatea lui, ci doar privim și ne minunăm de frumusețea care ni s-a descoperit.

Când mă aflu față în față cu un om pe care îl văd cu ochii iubirii, nu cu ochii nepăsării sau cu ai urii, ci anume cu ai iubirii, atunci mă împărtășesc de omul acela, între noi începe ceva comun, o viață comună. Recepțarea omului are loc la o profunzime care se află dincolo de cuvinte, dincolo de emoții. Un credincios ar zice: „Când îl văd pe om în această lumină, în lumina iubirii curate, văd în el **chipul lui Dumnezeu**, o icoană”. Știți, fiecare dintre noi reprezintă o icoană, un chip al lui Dumnezeu, însă noi nu știm să ne aducem aminte de acest lucru și nu știm să ne purtăm unii cu alții în mod corespunzător. Dacă am putea să ne amintim că în fața noastră se află o icoană, un lucru sfânt! Asta nu înseamnă în nici un caz că icoana cu pricina este în toate privințele preafrumoasă. Știm cu toții ce se întâmplă uneori cu picturile marilor maeștri, sau cu icoanele, sau cu oricare operă de artă, cu orice formă de frumusețe: orice frumusețe poate fi mutilată – indiferența, împrejurările, răutatea pot mutila chiar și cel mai

frumos obiect. Atunci când în fața noastră se află însă opera unui maestru mare, un tablou mutilat, pângărit în parte, putem vedea în el fie stricăciunea, fie frumusețea ce s-a păstrat. Dacă privim la acel tablou, la orice operă de artă, cu ochii iubirii ce se minunează, vedem frumosul, iar pentru restul ne putem întrista, putem plânge. Și ne putem hotărî, uneori, să ne închinăm toată viața refacerii a tot ce e vătămat în acel chip, în acel tablou, în acea operă de artă. Asta ține de dragoste: a privi la om și a vedea în el o frumusețe de nerăpit, iar totodată a te îngrozi de ceea ce viața a făcut din el, a săvârșit asupra lui. Dragostea este tocmai extrema suferință, durere pentru că omul e nedesăvârșit și totodată minunarea pentru că el este atât de uluitor, irepetabil de frumos. Și iată, dacă privești măcar o dată la om în felul acesta, poți să îl îndrăgești în pofida a tot ce le sare în ochi altora.

Cât de des nu se întâmplă ca celui îndrăgostit să i se spună: „Ce ai găsit la el? Ce ai găsit la ea?” – și omul dă răspunsul absolut delirant: „Dar nu vezi ce minunată este, ce frumos este?” Și se dovedește că, da, așa și este, omul cu pricina e minunat, pentru că cel care iubește vede frumusețea,

iar cel care nu iubește, sau e nepăsător, sau urăște vede doar rănilile. De lucrul acesta, iată, e foarte important să nu uităm. Este extrem de important să ne amintim că dragostea este realistă până la capăt, că ea îl cuprinde în întregime pe om și că ea vede, ea este văzătoare, însă în loc să osândească, în loc să se lepede de om, ea plânge pentru schilodirea lui și este gata să își dea viața pentru ca tot ce-i bolnav, tot ce-i stricat să fie îndreptat și tămăduit. Asta este ceea ce se numește atitudinea „cu întreagă înțelepciune” față de om, acesta este adevăratul principiu al dragostei, cea dintâi viziune serioasă.

Am vorbit deja despre dragoste ca despre o stare contemplativă, în care omul, privind la altul, vede în el, dincolo de trăsăturile lui exterioare, în pofida sunetelor glasului său, în pofida a toate, o anumită adâncime ce reprezintă pentru el o icoană, ce reprezintă pentru el o frumusețe. Această frumusețe a fost vătămată în parte de viață, de trecut, de împrejurări, însă ea este **acolo** și numai ea are însemnătate în acel om – deși, bineînțeles, și ceea ce este vătămat trebuie luat în considerare.

Dacă este să vorbim însă de **contemplație**, putem oare să vorbim și

despre creerea unor relații omenești vii? A-L contempla pe Dumnezeu, a contempla o icoană, a contempla frumusețea naturii, a privi cu atenție un tablou, a trăi profund o muzică – toate acestea sunt de înțeles; în ce fel însă poate o asemenea contemplație să ducă la niște relații omenești autentice? Mi se pare că răspunsul este acesta: contemplația cu pricina îi deschide pe amândoi către o stare în care ei pot să se contopească în profunzime, pot, dincolo de orice cuvinte, să se înțeleagă și să se simtă unul pe altul. Știm cu toții lucrul acesta din experiență, dar ce ușor îl dăm uitării... Care dintre noi n-a stat cu cineva drag – cu mama, cu soția, cu soțul, cu un prieten – la ceas de seară, când amurgea, când în jur totul se potolea? La început – discuție, apoi cuvintele deveneau tot mai rare și tăcerea se așternea, însă rămânea în urmă o anume liniște; ascultam cu luare-aminte sunetele: trosnetul lemnului în șemineu, ticăitul ceasurilor, depărtatele zgomote de afară; apoi, dispăreau și sunetele acestea, și se lăsa o liniște atât de adâncă, o tăcere a sufletului. Și iată că în tăcerea aceasta a sufletului simți dintr-o dată că ai devenit atât de apropiat prietenului, omului care se află alături

de tine. Aceasta nu este, bineînțeles, o contopire în sensul că un om devine altul, ci în acela că cei doi se unesc la o asemenea adâncime de trăire a celuilalt, încât nu mai este nevoie de cuvinte: ei sunt **împreună**, și dacă iubirea este îndeajuns de profundă, ei au devenit un tot.

Și acestea sunt valabile pentru căsnicie în toate privințele – nu numai în privința sentimentelor, nu numai în privința împărtășirii de aceleași idei, ci în privința comuniunii trupesti. Atâta doar că trebuie să ne amintim, trebuie să știm foarte bine că unirea trupestă a celor doi oameni ce se iubesc nu este începutul, ci deplinăitatea și limita relațiilor dintre ei, că doar atunci când cei doi oameni au devenit una cu inima, cu mintea, cu duhul, unirea lor poate să crească, să se descopere prin unirea trupestă, ce devine atunci nu lăcomă posedare reciprocă, nu dăruire reciprocă pasivă, ci **taină** cât se poate de autentică, adică lucrare care vine drept de la Dumnezeu și duce drept la El. Unul dintre Părinții Bisericii din vechime a zis că lumea nu poate exista fără taine, adică fără ca anumite stări, anumite relații dintre oameni să fie suprapământesti, cerești, minunate; și, continuă

același, căsătoria, ca unire a doi oameni într-o lume dezbinată, reprezintă o astfel de taină, de minune ce covârșește **toate** relațiile naturale dintre oameni, toate stările naturale. Și căsătoria trupească reprezintă, după învățătura unuia dintre Părinții Bisericii, o taină asemenea Euharistiei, împărtășirii credincioșilor. În ce sens? În acela că în Euharistie, prin puterea lui Dumnezeu, prin minunea iubirii care unește și a credinței reciproce, credinciosul și Hristos devin una. Și în căsnicie (bineînțeles, la alt nivel și în alt fel), datorită credinței reciproce și a iubirii reciproce, doi oameni depășesc orice dezbinare și devin o singură ființă, o singură personalitate în două persoane. Aceasta reprezintă în același timp deplinătatea căsătoriei sufletesc-duhovnicesc-trupești și deplinătatea „întregii înțelepciuni”, când cei doi se raportează unul la celălalt ca la ceva sfânt și preschimbă toate relațiile lor, inclusiv cele trupești, într-o taină, în ceva care se înalță mai presus de pământ și se ridică la veșnicie.

În Sfânta Scriptură, căsătoria reprezintă expresia extremei bucurii, extremei deplinătăți. Aceasta nu este o deplinătate a odihnirii, ci o sărbătoare a bucuriei și a iubirii. Cea mai

desăvârșită imagine a ei ne este dată prin așa-numita *nuntă a Mielului*¹, adică prin unirea, prin bucuria întâlnirii lui Dumnezeu Care S-a făcut om, Care Și-a dat lumii toată viața Sa, toată ființarea Sa, cu făptura: când toate acestea au fost deja săvârșite, când nu a mai fost deja înfruntare, când Dumnezeu și omul au fost uniți printr-o viață comună. Și asta nu se mărginește la om, ci crește dincolo de el și cuprinde toată făptura, așa încât Apostolul Pavel a putut spune: *va fi Dumnezeu totul întru toți* (I Cor. 15, 28).

Pe de altă parte, avem imaginea folosită de Apostol și care caracterizează Biserica drept *Mireasă a Mielului* (Apoc. 21, 9). Cine este o astfel de mireasă? Mireasă, în esență, este acea fată care a găsit în sine o asemenea profunzime și o asemenea tărie, încât a fost în stare, a putut să îndrăgească un om cu iubire unică, irepetabilă, fiind gata să lase totul și să fie cu el, să îl urmeze oriunde se va duce. Iar cuvântul *Miel* ne amintește de mielușelul pascal vechi-testamentar, care a fost junghiat pentru prima da-

¹ Imaginea este luată din cartea Apocalipsei lui Ioan Teologul (Apoc. 19, 7), unde semnifică definitivă unire a credincioșilor cu Hristos în Împărăția cerurilor (*n. red. ruse*).

tă în noaptea când evreii au fugit din Egipt: miel neprihănit și nevinovat, victimă a păcatului omenesc. Mai târziu, această imagine a fost transferată asupra Mântuitorului Hristos, întrucât El este Pătimitorul fără prihană, Care a răbdat chinuri pentru că oamenii au căzut de la Dumnezeu și au încetat să mai fie oameni în deplinul înțeles al cuvântului.

Așadar imaginea care ne este oferită în persoana *Miresei Mielului* este o imagine a dragostei tragice, a dragostei care străbate calea sa în tragica noastră lume conștientizând pe deplin tragismul acesta, care acceptă acest tragism nu ca pe un chin nedorit și respins, ci ca pe o **chemare**, ca pe o participare și la soarta lumii înseși, și la tainele lui Dumnezeu.

Amândouă aceste imagini ne vorbesc despre dragoste: despre dragostea desăvârșită, dragostea până la capăt jertfelnică, dragostea triumfătoare. Într-un vechi manuscris al Evangheliei este un pasaj unde Hristos este întrebat: „Când va veni Împărăția lui Dumnezeu?” Și Hristos răspunde: „Împărăția lui Dumnezeu a venit deja acolo unde nu mai sunt doi, ci unul...”.

Se poate pune atunci întrebarea: dacă Împărăția lui Dumnezeu a venit, într-adevăr, prin căsătorie, care este legătura dintre această Împărăție și omul care alege viața de celibat? În Biserică există două instituții ce par opuse una alteia: căsătoria și monahismul. Totodată, pentru orice om care aparține Bisericii, care reprezintă un mădular al ei, care trăiește viața ei, este absolut limpede că în existența ei, în esența ei nu pot exista contradicții. Și, într-adevăr, dacă e să gândim problema căsătoriei și monahismului în esența lor, devine limpede că acestea sunt, ca să zicem așa, două chipuri ale uneia și aceleiași Biserici. În căsătorie unitatea sare în ochi: doi oameni își unesc soarta așa încât să-și petreacă împreună toată calea lor pământească. În monahism, omul se depărtează de acea apropiere omenească personală care constituie bucuria și plinătatea căsătoriei, într-o pregustare a vremii când Dumnezeu va birui, când va birui tot ce este mai bun în om. Da, monahul își refuză lucrul acesta, însă el nu refuză iubirea: în primul rând, din iubire față de Dumnezeu, iar în al doilea, din iubire față de om. Monah poate să devină doar omul care a conștientizat și a acceptat

suficient de profund tragismul acestei lumi, omul pentru care suferința lumii are o însemnătate atât de mare, încât e gata să uite cu desăvârșire de sine însuși pentru a-și aduce aminte de lumea aflată în suferință, în rupe-re de Dumnezeu, în luptă, și pentru a-și aduce aminte de Dumnezeu În-suși, Care S-a răstignit din iubire fa-ță de lume. Și, ca atare, a intra în monahism nu înseamnă nicidecum a fu-gi din lume. Îmi amintesc de un frate din Mănăstirea Valaam despre care mi-a povestit duhovnicul meu. Ace-la petrecuse în mănăstire cincizeci de ani, și tot nu voia să primească tun-derea. Își petrecuse toată viața în ne-voință, și totuși se socotea nevrednic de monahism. Părintele meu duhov-nicesc, pe atunci încă mirean care își căuta calea, l-a întrebat: „Dar ce este monahismul, ce este monahul, de nu poți să fii monah cu toate că duci via-ță mănăstirească?” Și acela a răspuns: „Monahul este un om care se întris-tează și plânge din toată inima pentru durerea lumii, și la măsura asta n-am ajuns încă”.

După cum vedeți, atât în mona-hism, cât și în căsătorie rădăcina a toate este în dragoste, și, mai mult de-cât atât, în dragostea personală, con-

cetă față de lumea în care trăim, în conștientizarea tragismului ei, iar totodată (și asta își pune amprenta poate că mai puternic, mai vizibil, în căsnicie) în bucuria pentru faptul că în această lume tragică există dragoste, există unire, există prietenie, există asemenea legături între oameni, încât ea devine nu iad, ci posibil rai.

Și aici un mare rol atât în monahism, cât și în căsătorie îl joacă **nădejdea**, înțeleasă nu ca simplă visare, ci ca act al credinței, al convingerii triumfătoare. Sfânta Scriptură ne spune că nădejdea este deja pregustare a viitorului, după cum credința este deja încredințare de cele nevăzute. Nădejdea nu este visul că poate în viitor o să fie mai bine. Pornind de la experiența prezentului (în pofida umbrelor și, uneori, grozăviilor lui), văzând că în mijlocul acestei zile pline de orori strălucește lumina, arde dragostea, că lumina luminează cu adevărat într-un întuneric și că întunericul nu poate nicidecum să o biruie, ne umplem, mulțumită nădejzii, de încrederea că până la urmă lumina va birui. Aceasta este nădejdea noastră și aceasta este credința noastră, și pe ele poate să crească biruința iubirii atât în monahism, cât și în căsătorie.

Credincioșii, ca și necredincioșii, sunt îngrijorați în zilele noastre de lipsa de trăinicie a căsătoriilor și de suferința pe care această lipsă de trăinicie o aduce atât soților, cât și copiilor. Mulți sunt îngrijorați de dezagregarea familiilor și de lipsa de bucurie a vieții familiale, lipsă de bucurie care domnește acum peste tot. Asta se întâmplă, într-o anumită măsură, deoarece idealul căsătoriei, ce exista cândva, a devenit acum de neînțeles pentru oameni. Mulți privesc căsătoria pur și simplu ca pe o înțelegere particulară. Ei se simt oameni aparte, în afara societății, și ca atare li se pare că au dreptul să se poarte așa cum vor.

Mulți privesc căsătoria din punct de vedere pur social-politic. În acest caz, familia devine nu mai mult decât o părticică, o foarte mică părticică din aparatul social-politic, care îi impune o povară considerabilă, iar această povară este câteodată cu neputință de suportat. Dacă e să aprofundăm cauzele acestui fapt sau felul cum oamenii se căsătoresc în ziua de astăzi, ei ar putea fi împărțiți, mi se pare, în câteva categorii.

Unii se căsătoresc (mai bine zis trăiesc împreună) pentru că se plac, pentru că între ei există o atracție fizică

sau psihologică. Aceștia nu caută în căsătorie înfăptuirea vreunui scop, nu vor să ajungă undeva, li se pare că dacă pot să se satisfacă unul pe celălalt trupește ori sufletește au obținut deja totul. Pentru asta ei nu caută nici binecuvântarea lui Dumnezeu, nici să se încorporeze în societatea omenească și să aducă în ea ceva nou.

Alții caută căsătoria pentru că între ei există o potrivire sufletească, trupească, dar totodată au și un ideal în comun. Ei vor să stea nu față către față, ci umăr la umăr; nu vor să își petreacă viața în contemplare reciprocă și în satisfacere reciprocă, ci vor să pășească împreună în viață și să creeze viață. În funcție de convingerile lor, unii – cei necredincioși – vor construi o societate fără Dumnezeu, însă vor căuta în ea toată profunzimea accesibilă lor în privința omului; alții – cei credincioși – vor căuta o altă dimensiune. Unii cred pur și simplu într-o divinitate nedefinită, într-o putere supremă, și pe de o parte vor căuta binecuvântarea acestei puteri, un cuvânt bun spus în numele acestei divinități, iar pe de alta se vor gândi cum să creeze o căsătorie care să fie mai mare decât omul, care să fie atât de mare, încât să devină atotomenească.

Cei ce cred într-un Dumnezeu definit (acum voi vorbi din punctul de vedere al creștinului) vor căuta înfăptuirea căsătoriei după modelele care ni s-au dat în Biserica creștină: căsătoria ca unire, căsătoria ca **imagine a vieții veșnice**. Despre căsătorie ca unitate am amintit deja. Pe lângă asta, există în căsătorie o dimensiune veșnică, pe care poate că cel mai bine a exprimat-o scriitorul francez Gabriel Marcel¹. Acesta scrie: „A-i spune omului: **te iubesc** înseamnă a-i spune: **vei trăi veșnic, niciodată nu vei muri...**”.

În această privință, căsătoria nu reprezintă pentru creștin ceva static, iar slujba căsătoriei nu reprezintă o formă socială. Căsătoria este un fenomen dinamic, este construire; toată puterea ei constă în mișcare, în năzuința către un scop bine definit și în semnificația ei atotomenească. Iar rânduiala săvârșirii ei în societatea creștină nu este o formă religioasă de „înregistrare”, ci un mijloc profund, pedagogic, prin care Biserica vrea să ne descopere ce este dragostea și cât de profunde sunt legăturile dintre oameni. În acest sens, orice slujbă creștină reprezintă, pe de

¹ Gabriel Marcel (1889-1973) – filosof, dramaturg și critic catolic francez (*n. red. ruse*).

o parte, o expresie lirică, personală, a sentimentelor omenești, însă pe de altă are și o semnificație simbolică.

Ce este simbolul? Nu este imagine, nu este parabolă, nu este tablou, nu este ilustrație. Deosebirea dintre simbol și definiție iată în ce constă: definiția se străduie, parcă, să pună **hotare** obiectului său. Ea se străduie să sesizeze și să exprime totul pe cât se poate, îndeobște, exprima. Simbolul, dimpotrivă, arată întotdeauna spre exterior. Cel mai simplu ar fi să explicăm sensul simbolului astfel: dacă îi arătăm cuiva reflecția cerului în apă, prima lui mișcare va fi nu să se uite în lac, ci ca, întorcându-i spatele, să privească în sus. Acesta este principiul simbolului: se înfățișează ceva pământesc ca să se arate ceva ceresc; se înfățișează ceva ce poate fi sesizat cu simțurile ca să se arate ceea ce poate fi cunoscut doar în adâncurile omului și prin percepția cea mai profundă. Slujba, ritualul pe care îl săvârșim în Biserică spune în această privință foarte multe lucruri despre felul cum sunt relațiile omenești, profunde, de dragoste și de reciprocitate; și la acestea trebuie, mi se pare, să reflecteze și credincioșii, și necredincioșii – credincioșii pentru că toți trebuie, pe ba-

za experienței dobândite, să regândim ceea ce ni se pare că știm de mult. Iar dacă în ritualul acesta este ceva de preț (și n-ar fi rezistat în societatea omenească dacă în el nu ar fi fost semnificație și profunzime), poate că atât credincioșii, cât și necredincioșii vor descoperi ceva nu numai despre Dumnezeu, ci și despre om, despre relațiile care alcătuiesc însuși nucleul vieții omenești: despre dragoste, despre căsătorie, despre familie.

După cum am spus deja, unul dintre scopurile acestor cuvinte de învățătură este nu numai de a le lămurii credincioșilor profunzimea și semnificația ritualurilor, ci de a face ca și necredinciosul să înțeleagă ritualurile acestea. Și asta nu numai ca cel credincios să devină mai acceptabil și mai ușor de înțeles pentru oamenii nerezigioși, ci pentru că ritualurile Bisericii, ce își au rădăcinile în experiența și credința a mii de ani, ne descoperă adeseori prin imagini, prin simboluri, profunzimi ale experienței omenești a dragostei, bucuriei, amărăciunii care nu numai că pot fi folositoare credinciosului, ci și necredinciosului îi pot descoperi o anumită profunzime a propriului său suflet și a propriei sale vieți.

Toți credem că știm ce este dragoste și că știm iubi. De fapt, foarte adeseori știm doar să ne **înfruptăm** din relațiile omenești. Credem că iubim un om pentru că avem un sentiment de deliciu față de el, pentru că ne este bine cu el – însă iubirea este ceva mult mai mare, mai pretențios și câteodată tragic.

În dragoste există trei aspecte. În primul rând, omul care iubește **dă, vrea să dea**. Pentru a da însă, pentru a da în chip desăvârșit, pentru a da fără să-i provoace durere celui care primește, trebuie să **știe să dea**. Cât de des dăm nu din dragoste, dragoste adevărată, plină de abnegație, generoasă, ci pentru că atunci când dăm crește în noi sentimentul propriei importanțe, propriei grandori! Ni se pare că a da este un mijloc de a ne afirma, de a ne dovedi nouă înșine și celorlalți propria importanță. A primi de la cineva e însă foarte dureros în aceste condiții. Dragostea poate da numai atunci când uită de sine, când omul **dă** – cum a zis unul dintre scriitorii germani – așa cum cântă pasărea, din prisosul inimii: nu pentru că îi este pretins, stors darul, ci pentru că a da este o cântare a sufletului, este o bucurie în care poți să te uiți pe

tine însuși de dragul bucuriei altuia. Această dragoste, care știe să dea, este mult mai rară decât ne închipuim.

Pe de altă parte, dragostea trebuie să știe să primească – dar a primi este, uneori, cu mult mai greu decât a da. Știm cu toții cât de chinuitor e să primești ceva, să accepți o binefacere de la un om pe care fie că nu-l iubești, fie că nu-l respecți; este ceva înjositor, jignitor. Vedem aceasta la copii: când cineva pe care ei nu-l iubesc, cineva în a cărui dragoste ei nu cred, le dă un cadou, le vine să îl calce în picioare, pentru că îi jignește până în adâncul sufletului. Și iată că pentru a ști să dai și să primești trebuie ca dragostea celui care dă să uite de sine, iar cel care primește să îl iubească pe cel ce dă și să creadă necondiționat în dragostea lui. Trimițându-și una dintre monahii să ajute săracilor, ascetul occidental Vincent de Paul i-a zis: „Ține minte: o să îți trebuiască toată dragostea de care e în stare inima ta ca oamenii să-ți poată ierta binefacerile...”. Dacă ne-am aduce aminte mai des de lucrul acesta, ne-am mira mai puțin că cei din jur ne cer ajutor și-l primesc de la noi fără bucurie, câteodată chiar cu strângere de inimă.

Chiar și atunci unde atât a da, cât și a primi e o sărbătoare, o bucurie, mai există însă și o altă latură a dragostei, de care noi uităm. Este vorba de **jertfelnicie**. Nu în sensul în care ne gândim noi de obicei la aceasta – de pildă, că omul care îl iubește pe altul e gata să muncească pentru el, să se lipsească pe sine de ceva ca acela să primească ceea ce-i trebuie, că părinții se pot lipsi chiar și de strictul necesar pentru ca odraslele să fie sătule și îmbrăcate și să primească uneori bucurie de pe urma unui cadou. Nu, ci jertfelnicia de care vorbesc eu este mai severă, se referă la ceva mai lăuntric. Ea constă în aceea ca omul să fie gata, din dragoste față de altul, să se dea într-o parte. Și lucrul acesta e de mare însemnătate. Căci uneori se întâmplă astfel între soț și soție: ei se iubesc unul pe altul puternic, tare, gingaș, cu bucurie. Și unul dintre ei este gelos pe soț sau pe soție – nu datorită cuiva din prezent poate fi pusă sub semnul întrebării iubirea lor, ci datorită trecutului. De pildă, sunt îndepărtați prietenii sau prietenele din copilărie; sunt împinse undeva în adâncul amintirilor trăirile din trecut. Cel ce iubește la nebulie ar vrea ca viața să înceapă numai din clipa întâlnirii cu cel iu-

bit. Iar tot ce a fost înainte, toată bogăția vieții, sufletului, relațiilor i se pare primejdios – acest ceva care trăiește în afară de el în sufletul ființei iubite. Acesta este unul dintre lucrurile cele mai primejdioase. Pentru că omul nu poate începe să trăiască dintr-o anumită zi, fie aceasta chiar cea mai luminoasă, a întâlnirii cu omul iubit și drag. El trebuie să trăiască chiar de la începutul vieții sale. Și cel care iubește trebuie să accepte taina trecutului ca atare și să o ocrotească, să o păstreze; trebuie să admită că în trecut au fost astfel de legături ale ființei iubite cu părinții, cu prietenii, cu prietenele, astfel de întâmplări de viață la care el nu va fi părtaș altfel decât printr-o iubire ocrotitoare, gingașă, plină de respect. Și aici începe domeniul ce poate fi numit „al credinței”: al credinței nu doar în Dumnezeu, ci a credinței reciproce a unui om în celălalt.

Omul începe să-l iubească pe altul fiindcă deodată, pe neașteptate chiar pentru sine însuși, vede el ceva ce nu a mai văzut niciodată. Se întâmplă ca tinerii, fetele să aparțină unui cerc comun, să trăiască alături, să lucreze împreună, să ia parte la viața socială. Și deodată cel care până atunci nu era remarcat de nimeni devine centrul in-

teresului altcuiva din cercul acela; într-un anumit moment, un om l-a văzut pe altul nu doar cu ochii, ci cu o anumită pătrundere a inimii și a minții. Și omul acela, care era doar unul dintre mulți, devine deodată unic. El apare atunci cu o nouă frumusețe, cu o nouă profunzime, cu o nouă însemnătate. O astfel de viziune poate să țină ani, poate să țină întreaga viață. Dar câteodată, după ce trece o vreme, viziunea aceasta pălește (așa se întâmplă când soarele dispare din fereastră și deodată strălucirea ferestrei cu pricina pălește). Și iată că în acea clipă intră în scenă credința – credința iată în ce sens: credința ca încredințare că ceea ce a fost văzut cândva, iar acum a devenit nevăzut, este neîndoielnic. Cu această credință toți trăim, mai mult sau mai puțin. Există momente de întâlniri deosebite, profunde, tulburătoare; după aceea ne întoarcem la viața obișnuită: dar ajungând din nou față în față cu omul legat de acea trăire, știm că ceea ce vedem noi nu e întregul om, că în el există o profunzime pe care acum n-o mai putem zări. Și ne raportăm la omul acela într-un fel nou. Lucrul acesta apare foarte limpede și într-o serie de rugăciuni din slujba cununiei.

Vorbind despre căsătorie, despre relațiile dintre soț și soție, am amintit că în afara dragostei, adică a atracției tandre, înflăcărare și line pe care o simte un om față de altul, acestor relații le este inerentă și credința. La începutul slujbei logodnei ne rugăm ca Domnul să le trimită celor care se pregătesc să se cunune nu numai dragoste reciprocă desăvârșită, cu pace, nu numai ajutorul Său, ci și unire de cuget și credință tare. Și, bineînțeles, cel dintâi lucru care îi vine în minte credinciosului este: „Dă-ne, Doamne, credință tare în Tine, și totul o să fie bine...”.

Așa este; însă aici e și un alt aspect. Nu pot exista relații adevărate, autentice, dacă între soț și soție, între mireasă și mire nu există credință reciprocă, adică pe de o parte adevărată **încredere**, iar pe de altă parte **credincioșie**. Lucrul acesta are mare însemnătate, și se vedește foarte limpede în continuarea slujbei, când se citește rugăciunea unde este pomenit fiul risipitor. Acesta a plecat de acasă, a dus o viață desfrânată, urâtă, s-a căit silit de împrejurări și s-a întors acasă. Ce s-a întâmplat? Tatăl său îl întâmpină, fuge către el, îl îmbrățișează, îl sărută, și atunci când fiul îi spune tatălui:

am greșit la Cer și înaintea ta, nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău, tatăl nu-l lasă să mai spună ultimele cuvinte, pentru că el poate să fie un fiu nevrednic, însă nu poate fi nimic mai puțin decât fiu. Iar în continuare tatăl nu îl întreabă de nimic; îi ajunge că fiul său s-a întors acasă. Nu-l întreabă dacă se căiește, dacă îi pare rău, dacă îi e rușine pentru trecutul său, nu-l întreabă dacă e gata să se schimbe; îi e de ajuns că fiul său s-a întors ca să creadă în el până la sfârșit.

Și iată că Îl rugăm pe Domnul să dăruiască o astfel de credință, o astfel de încredere, cerem ca ea să se păstreze întreaga viață între soț și soție. Așa încât dacă se va întâmpla ceva între ei – ceartă, neînțelegere, chiar necredință – și unul dintre ei se va întoarce și va zice: **am venit la tine, cel care a rămas credincios să îmi întindă brațele și să spună: în sfârșit! te-am așteptat atât de mult, te-am așteptat atât de mult...** Și dacă cel vinovat va zice: **poți să mă ierți?**, celălalt doar să-l îmbrățișeze, să îl sărute și să nici nu mai amintească de trecut. Aici este nevoie de credință, de credință care poate lua naștere doar din acea dragoste de care am vorbit în alte rânduri: dragostea văzătoare, dragostea contem-

plativă, dragostea pătrunsă, care poate vedea întreaga frumusețe a omului chiar în momentul când frumusețea aceasta s-a întunecat ori ceva în ea a pălit. Deoarece nu este frumusețe care să fie schilodită de tot în om: dragostea pentru el, credința în el pot reface ceea ce s-ar fi părut că nimeni și nimic nu poate reface nici cu pedeapsa, nici cu învățătura. Și asta vedem tot timpul în Evanghelie. Vedem cum îi întâmpină Hristos pe păcătoși: El nu le reproșează nimic, El nu le pune întrebări despre viața lor trecută sau prezentă, El îi iubește, și ca răspuns la dragostea care se dă în dar, care se dă ca dar, omul se aprinde de recunoștință, și datorită recunoștinței devine vrednic de această dragoste. El poate fi iubit, dar nu pentru că este vrednic: el poate învăța să fie vrednic, **pentru că e iubit**. Este o zicătoare: „Iubește-ne negrișori, pentru că albișori ne iubește oricine”. Dragostea adevărată știe să îl iubească pe om „negrișor”, și vă voi da un exemplu de asemenea atitudine: una dintre cele mai scurte rugăciuni de început din slujba logodnei.

Am vorbit deja despre faptul că omul este iubit nu pentru ceva anume, ci, dimpotrivă, el poate deveni în-

semnat, minunat, pentru că e iubit. În cea de-a doua rugăciune din slujba logodnei se spune că Dumnezeu a ales Biserica din mijlocul păgânilor ca pe o **fecioară curată**. Dacă vom medita la lucrul acesta și ne vom închipui: „Cine era această Biserică? Biserica suntem noi toți – și eu, și tu, și toți prietenii noștri; și atunci, cum putem să spunem că Dumnezeu ne-a ales ca pe o **fecioară curată**? Toți suntem păcătoși, toți avem neajunsuri, toți suntem stricați într-o măsură însemnată – și atunci, cum se face că Dumnezeu a putut să ne privească și să ne aleagă ca pe o **fecioară curată**?” Treaba este că Dumnezeu vede **potențiala** frumusețe care este în noi, vede în noi ceea ce putem fi, și ne primește de dragul a ceea ce vede. Și pentru că suntem iubiți, pentru că s-a întâmplat cu noi minunea aceasta, că cineva a văzut în noi nu urâtul, ci preafrumosul, nu răul, ci binele, nu hâdul, ci minunatul, putem **începe să creștem** – să creștem din minunarea în fața iubirii acesteia, să creștem din minunarea în fața faptului că prin această dragoste ne-a fost arătată propria noastră frumusețe, pe care nici nu o bănuiam. Vorbesc, bineînțeles, nu de frumusețea exterioară, superficială, cu care ne lăudăm

toți: cu trăsăturile feței, cu mintea, cu intuiția, cu talentele – nu, ci despre o altă frumusețe.

Și trebuie să ne amintim, iată, că unicul mijloc de a-l renaște pe om, unicul mijloc de a-i da omului posibilitatea de a înflori deplin este a-l iubi – a-l iubi nu pentru virtuțile lui, ci în pofida faptului că el este imperfect, a-l iubi pur și simplu pentru că este om și pentru că omul este ca atare atât de măreț și minunat. În asta putem crede întotdeauna. Noi nu putem vedea asta întotdeauna – doar ochii dragostei ne pot îngădui s-o zărim. Omul poate fi privit cu ochi nepăsători, și atunci nu vedem nimic, ci băgăm de seamă doar manifestările exterioare, trăsăturile feței, apreciem omul la fel cum apreciem toate celelalte: un câine, un cal sau un obiect pe care vrem să îl cumpărăm. Trebuie să ne deprindem a privi omul așa cum este el în adâncul adâncului său, în însăși esența sa, și să ne raportăm la el în mod corespunzător. Așa Se raportează la noi Dumnezeu. Dumnezeu nu ne iubește pentru că suntem buni, Dumnezeu este milostiv față de noi nu pentru că merităm milă sau dragoste: El pur și simplu ne iubește. Dacă suntem în stare să fim recunoscători pentru fap-

tul că cineva – Dumnezeu sau un om – poate să ne iubească fără nici un te-meii, pur și simplu pentru că inima lui se revarsă către noi, putem deveni alți oameni. Și în căsătorie lucrul acesta are o importanță atât de mare, atât de importantă este această credință în om și această capacitate de a ne aminti că numai prin dragoste se poate face din el – nu, nu **din el**, ci poate fi ajutat să devină ceea ce el doar poate fi, așa cum l-a plănuit Dumnezeu, numai prin dragoste poate fi adusă la lumină întreaga lui frumusețe.

În vechime, rânduiala logodnei, adică partea pregătitoare a slujbei cununiei, se săvârșea în pridvor, în același loc unde se săvârșea slujba „la facerea catehumenului” dinainte de Botez, deoarece aceasta nu este încă deplinătatea, ci un pas pregătitor către aceea ca cei doi să devină una, către aceea ca ei să intre în deplinătatea bisericească. Mirele și mireasa veneau și stăteau în pridvor unul lângă altul; se aduceau inelele care aveau să le fie date; preotul ieșea cu lumânări pentru mire și pentru mireasă; după aceea erau cădiți, adică li se dădea aceeași cinstire care se dă la slujbe icoanelor sau preotului, ce reprezintă o icoană vie a lui Hristos, pentru

că Biserica vedea în ei chipul viu al lui Dumnezeu, și acestui chip i se dădea cinstire și cădere.

În continuare, preotul rostește ecfonisul: *Bine este cuvântat Dumnezeul nostru...* Cum să nu-L binecuvântăm pe Dumnezeu pentru faptul că în lume, unde totul e dezbinare, tensiune, negare reciprocă, adeseori vrajbă, neînțelegere, doi oameni s-au îndrăgit, au văzut unul în celălalt frumusețea veșnică și au hotărât să se înalțe mai presus de, să biruie tot ce poate să îi despartă, au hotărât să devină una, o singură personalitate în două persoane?! Cum să nu dăm mulțumită lui Dumnezeu pentru aceea că pe pământ se săvârșește o asemenea minune, care ne vorbește în chip de taină despre faptul că dezbinarea a ajuns deja la sfârșit și s-a înfăptuit unitatea?!

După aceea, Biserica se roagă: se roagă pentru pace, care poate fi trimisă numai din Ceruri; se roagă pentru mântuirea mirelui și a miresei; se roagă pentru pacea a toată lumea, pentru sfântul locaș unde se săvârșește slujba și pentru toți cei ce cu credință, cu evlavie, cu frică de Dumnezeu – altfel spus cu cutremur în inimă – au venit să ia parte. Biserica se roagă pentru mire și pentru mireasă, ca să le fie da-

tă iubire desăvârșită, iubire pașnică și ajutor de la Dumnezeu, pentru că viața îi va apăsa tot timpul, viața va tinde mereu să strice unirea încă firavă, imatură, care s-a format între ei; Biserica se roagă și pentru ca ei să fie păziți în unire de cuget, pentru ca ei să aibă o singură dorire, o singură inimă, o singură orientare, și pentru ca lor să le fie dată credință tare – credință unul în celălalt, credință în Dumnezeu, credință în faptul că este cu putință să biruie, să depășească toate greutatele care sunt sau care pot să apară între ei. Cuvântul **credință** înseamnă și **fidelitate**: ca ei să rămână credincioși unul altuia într-o prietenie adevărată. Știți ce înseamnă cuvântul **prietenie**. Prietenul e un al doilea „eu”, *alter ego*, cum se spunea în antichitate, omul la care poți să privești și să te vezi reflectat în el pe tine însuși, însă curat, sfânt, ca și cum ai vedea în el propria frumusețe reflectată în oglinda ochilor iubitori, inimii iubitoare. Se roagă Biserica ca să le fie dată drept rezultat viață neprihănită, nuntă cinstită. Și încă Îi mai mulțumim Domnului, Care în lume, unde totul este fărâmițat prin dezbinare, i-a adus într-o unire, într-o legătura dragostei nestricate, pe acești doi oameni.

În prima rugăciune pe care o rostește preotul – cu voce scăzută, dar în auzul celor de față – îi pomenim pe Isaac și pe Rebeca. De ce au fost aleși ei? Pentru că, după cum istorisește Vechiul Testament, Avraam și-a trimis sluga în patria pe care o părăsise de multă vreme ca să caute acolo mireasă pentru fiul său (Fac. 24). Și Dumnezeu i-a făgăduit că-i va arăta printr-un semn pe cine să aleagă. Așadar Rebeca a fost mireasa aleasă de Dumnezeu a lui Isaac. Și noi ne rugăm ca în cazul dat și mirele, și mireasa să fie unul pentru celălalt aleși de Dumnezeu, așa încât, pe lângă faptul că se plac, că îi apropie situația lor din lume, din societate, să fie și ceva mai adânc la temelia întâlnirii lor. Ca și cum Dumnezeu le-ar fi zis: „Iată mireasa ta, iată mirele tău, ți-l dau pe omul acesta pe veci ca obiect al iubirii tale, și pe tine lui ca obiect al iubirii lui”.

În continuare, în cele ce se citesc din Sfânta Scriptură la slujba cununiei ni se va spune că mireasa și mirele trebuie să privească unul la celălalt cum privește Hristos la Biserică și cum privește Biserica la Hristos – cu toată dragostea, cu toată viața, cu toată năzuința. Iată de ce sunt pomeniți

aici Rebeca și Isaac. Și fiecare dintre noi, când își alege mirele sau mireasa, trebuie să-și pună întrebarea: „De ce îl/o aleg? Pentru niște însușiri exterioare, pământești, sau pentru că între noi s-a săvârșit o minune?”

Pe urmă, preotul le dă mirelui și miresei inelele, iar aceștia le schimbă între ei de trei ori, ca și cum ar spune de trei ori: „Da, fac lucrul acesta în mod serios, aceasta nu este o mișcare de o clipă a sufletului, ci o acțiune bine chibzuită”. Și preotul rostește: *se logodește robul lui Dumnezeu (roaba lui Dumnezeu)... în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*. Prin aceasta se săvârșește primul pas al unirii lor. Acum, ei stau în picioare cu lumânările și inelele.

În vechime, erau mulți oameni ce nu știau să scrie, ci puteau doar să adeverească o scrisoare sau un document printr-o pecete, și un rol hotărâtor era jucat de acel inel pe care se găsea pecetea personală. Documentul pecetluit cu acea pecete era de necontestat. Tocmai acest inel este amintit în slujba logodnei. Când un om i-a dat altuia inelul, asta înseamnă că îi încredințează viața sa, cinstea sa, averea sa – totul. Și iată, când cei care se cunună schimbă între ei inelele (anu-

me am zis *schimbă între ei*, pentru că fiecare dintre ei își pune la început inelul și după aceea, înainte de a-l lăsa pe propria mână, îl dă de trei ori soțului său/soatei sale), când soții schimbă între ei inelele ei își spun parcă: „Mă încred necondiționat în tine, mă încred în tine, mă încred ție **pe mine însumi**”. Și, bineînțeles, nu poate avea loc un asemenea schimb al inelelor între oameni care săvârșesc doar o căsătorie de formă sau una fără intenția de a zidi o viață comună de la început și până la cea de pe urmă zi.

Inel i-a pus în deget fiului risipitor tatăl din pilda Domnului. Tânărul a plecat de acasă, s-a lepădat de el și s-a întors pocăindu-se. Și tatăl nu i-a zis nici măcar un cuvânt de mustrare. Văzându-l că se întoarce în casa părintească, s-a grăbit să-i iasă în întâmpinare, l-a îmbrățișat, ca și cum l-ar fi mângâiat: „Da, ai greșit, ai fost atât de crud când ai plecat de la mine și de la fratele tău și de la toți care te iubeau, dar inimile noastre ți-au rămas credincioase”. Și-a chemat pe loc slugile și le-a zis: „Aduceți sandalele, aduceți haina pe care o purta înainte” și, în cele din urmă, îi dă inelul (Lc. 15, 22). Prin însuși acest fapt tatăl îi spune fiului: „De vreme ce te-ai întors

la mine, de vreme ce ai arătat că vrei să-mi fii iarăși fiu credincios, nici măcar nu te mai întreb cum ai trăit, pentru ce ai trăit: te primesc cu toată încrederea. Pentru că după ce ai trecut prin experiența necredincioșiei, după ce ai trecut prin experiența suferinței, a înșelării de către prietenii care voiau să știe de tine doar atâta timp cât erai bogat, acum îmi vei fi credincios până la sfârșit – nu mie personal, bineînțeles, ci credincios iubirii noastre, prieteniei noastre, Dumnezeuului nostru”.

Așa vorbește tatăl, însă aceeași însemnătate o are și inelul. Și când soții fac schimb de inele, prin aceasta își făgăduiesc unul altuia că dacă vreodată se va întâmpla ceva între ei, dacă va avea loc vreodată vreo cearță sau chiar vreo infidelitate din partea unuia față de celălalt, vreo trădare, vreo înșelăciune, vreo nedreptate, iar vinovatul se va întoarce, să nu i se reproșeze nimic. Fiindcă se va întoarce și va zice: „Iată, am venit: poți oare să mă primești, sau inima ta s-a răcit, sau dragostea ta pentru mine a murit?” Și răspunsul va fi: „Bineînțeles, vino, bineînțeles, te iubesc așa cum te iubeam înainte! Dragostea mea era cândva săltare de bucurie; când ai plecat, dragostea mea a deve-

nit durere arzătoare, așteptare, dor – iar acum dragostea mea a devenit din nou săltare de bucurie, mai luminoasă, mai adâncă, mai triumfătoare și cu mai multă încredere în noi înșine decât înainte ca tu să fi plecat”. Ca atare, făcând schimb de inele, soții își făgăduiesc unul altuia și credincioșie, și încredere unul în celălalt – încredere care merge mult mai departe de orice trădare sau ceartă; și e un lucru atât de minunat!

După ce au făcut schimb de inele, viitorii soți sunt acum logodiți, și începe slujba propriu-zisă a cununiei. Cununia este punere a cununilor împărătești asupra mirelui și a miresei; la însemnătatea acestui fapt ne vom întoarce peste câteva minute. Iată însă ce se săvârșește acum în sfântul locaș. Preotul merge înaintea perechii spre analog, adică spre măsuta care se află în mijlocul bisericii. Pe această mäsută se află Evanghelia, care închipuie Cuvântul lui Dumnezeu – și pe Hristos Însuși, și învățătura Lui, și Crucea, adică unealta/arma prin care este mărturisită nemărginita iubire dumnezeiască, ce nu se oprește nici măcar înaintea morții de cruce, iubire răstignită, care se dăruiește pe sine însuși fără să se apere. Și în

acest răstimp preotul proclamă: *Slavă Ție, Dumnezeu nostru, slavă Ție!* Corul cântă stihurile:

Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui. Ostenelile rodurilor tale vei mânca, fericit ești și bine va fi ție. Femeia ta ca o vie roditoare în laturile casei tale, fiii tăi ca niște tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale. Iată, așa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Domnul. Te va binecuvânta Domnul din Sion și vei vedea bunătățile Ierusalimului în toate zilele vieții tale. Și vei vedea pe fiii fiilor tăi, pace peste Israel. (Ps. 127)

Și când au ajuns în mijlocul bisericii și stau înaintea crucii și a Evangheliei, văd înaintea lor și semnul nesfârșitei iubiri a lui Dumnezeu, și cuvântul lui Dumnezeu, care-i arată omului cum să trăiască în chip vrednic de chemarea sa, are loc cununia însăși. Preotul îi întreabă: *Ai voie bună, nesilită, cuget bun să iei de soția (de soț) pe omul acesta, care stă aici înaintea ta? Și mirele, și mireasa răspund pe rând: „Da!”.* *Nu te-ai făgăduit altei mirese (altui mire)? „Nu”.* Și atunci preotul proclamă cea mai mare binecuvântare ce se rostește în Biserica Ortodoxă, în momente deosebit de solemne: *Bine este cuvântată Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh!* Acest ecfonis vorbește

despre faptul că ceea ce se va săvârși aici, deși se petrece pe pământ, întrece orice măsură pământească. Pentru că dragostea nu este doar atracție reciprocă, nu doar tandrețe, nu doar bucurie a unuia de celălalt, ci deplinătate și triumf al vieții nu numai pământești, ci și cerești, veșnice. Mi se pare că am amintit într-una din predici cuvintele vechiului manuscris unde la întrebarea: „Când va veni Împărăția Ta?” Hristos răspunde: „Când doi nu vor mai fi doi, ci unul”. Și iată că aici vedem clipa când începe această minune. Cei doi, întrucât s-au îndrăgit unul pe celălalt, întrucât această dragoste va fi acum sfințită, fecundată, ca să zic așa, de Cuvântul lui Dumnezeu, cresc dincolo de toate măsurile omenești și se înalță la măsura iubirii dumnezeiești, intră în Împărăția iubirii, în Împărăția unde a fost biruită orice dezbinare, orice împărțire. Deși vor fi greutăți, vor fi probleme, toate acestea se pot rezolva – dar se pot rezolva numai dacă, așa cum vom vedea mai încolo, ascultăm cu luare-aminte glasul lui Dumnezeu, care ne arată calea pe care putem înainta pentru a înfăptui această unire și a fi pe încă de pe pământ Împărăție a lui Dumnezeu, care a fost acum binecuvântată.

După aceea încep rugăciuni. Rugăciuni pentru a fi binecuvântați cei ce se însoțesc, ca să fie binecuvântată cununia lor așa cum Hristos a binecuvântat nunta de la Cana Galileii (despre aceasta voi vorbi, iarăși, mai încolo), ca să le fie dată întreagă înțelepciune și prunci, ca să li se dea tot ce le va fi de ajutor spre mântuire, adică spre plinătatea vieții, spre biruința iubirii, spre a triumfa asupra tot ce este întunecat, îngust, nevrednic de om. Și după aceea vine o rugăciune care ne vorbește despre aceea că Dumnezeu, în negrăita Sa iubire și bunătate, În-suși este de față aici, aducând binecuvântarea și pacea Sa, și că cerem de la El darul lungimii de zile, întregii înțelepciuni, iubirii unuia față de celălalt și, în sfârșit, *cununa cea neveștejită a slavei*, când Împărăția lui Dumnezeu, de care vorbim, care se zămislește aici, va crește la măsura deplinătății și va fi ca o revelație a iubirii dumnezeiești pe pământ, care biruie toate și îi face locuitori ai Cerului pe pământenii.

Înainte de a continua, vreau să vă atrag atenția asupra a două expresii din rugăciunile rostite îndată după ecfonisul: *Bine este cuvântată Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh!* de la începutul cununiei. Este vorba de

cuvintele: *dragoste deplină și întreagă înțelepciune*¹.

Despre care dragoste este aici vorba? Toți spunem că ne iubim unul pe altul, însă acest cuvânt acoperă atâtea înțelesuri și atât de des exprimă niște sentimente fragile, firave, dispoziții sufletești de o clipă. Iată însă ce spune Apostolul Pavel despre iubirea adevărată. După ce a arătat că oamenii au diferite chemări și diferite daruri, el zice:

Ci să râvniți darurile cele mai bune; și încă mai înaltă cale vă arăt vouă: de aş grăi în limbile omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval zăngănitor. Și de-aş avea darul prorociei, și de aş ști toate tainele și toată știința, și de-aş avea toată credința, cât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aş împărți toată avuția mea, și de aş da trupul meu să ardă, iar dragoste nu am, nici un folos nu-mi este. Dragostea îndelung rabdă, dragostea se milostivește, dragostea nu pizmuiește; dragostea nu se semețește, nu se trufește; nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se întărește, nu gândește răul; nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă,

¹ Potrivit textului slavon (n. tr.).

toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu trece (I Cor. 12, 31-13,8).

Oare nu este remarcabil lucrul acesta? Oare nu merită să trăiești de dragul unei asemenea iubiri și pentru o asemenea iubire? Nu numai cu nădejdea că o vei realiza vreodată, ci în luptă continuă pentru ca tocmai o asemenea iubire să triumfe în fiecare din noi. Pentru ca iubirea să nască răbdare, adică o asemenea căldură atentă, tandră, față de celălalt, care îngăduie să „ducem” tot ce reprezintă el și tot ce se poate întâmpla din cauza lui. Dragostea nu se întărită: ea este atentă față de ceea ce se petrece în viața, în inima, în sufletul celui alt. Dragostea crede toate: ea e deschisă prin încredere, nu este bănuitoare; ea toate le nădăjduiește: când toate par să meargă spre naufragiu, nădejdea arde cu flacăra puternică, limpede, și dragostea este capabilă să salveze chiar și legăturile de prietenie sau dragoste care trag să moară. Și dragostea niciodată nu trece: chiar dacă celălalt va înceta să te mai iubească, chiar dacă celălalt îți va întoarce spatele, dragostea rămâne dragoste. Atâta doar că, precum am spus, în loc ca ea să fie săltare de bucurie, bucurie trium-

fătoare, această dragoste rămâne împreună-pătimire și suferință intensă, uneori plină de amărăciune, strigăt al sufletului: „Dumnezeule, mântuiește-l! Nu știe ce face!”

Și de alt cuvânt vreau să vă amintesc: **întreagă înțelepciune** (în limbajul modern „castitate” – *n. tr.*). Noi gândim în cea mai mare parte „întreaga înțelepciune/castitatea” în ordinea legăturilor trupești – însă întreaga înțelepciune intră în scenă mult mai devreme decât începutul oricăror legături trupești dintre soț și soție. Întreaga înțelepciune constă în aceea ca privind la celălalt să vezi în el frumusețea pe care Dumnezeu a pus-o în el, să vezi chipul lui Dumnezeu, să vezi o frumusețe pe care nu este îngăduit s-o pătezi, să vezi omul în acea frumusețe și să slujești țelului ca ea să tot crească și să nu fie pătată de nimic; întreaga înțelepciune constă în a păstra cu înțelepciune integritatea propriului suflet și a sufletului celuilalt. Și în acest sens întreaga înțelepciune stă la temelia căsătoriei, nu numai a relațiilor sufletești, ci și a relației reciproce trupești, pentru că aceasta exclude grosolănia, „foamea”, „setea” de comunicarea trupească și prefăce însăși comunicarea trupească în evlavioasă

unire a doi oameni, când unirea trupurilor reprezintă, ca să zic așa, împlinirea acelei iubiri, acelei uniri care trăiește și arde în inimile și în viețile celor doi. Întreaga înțelepciune/castitatea nu numai că este compatibilă cu căsătoria, ea reprezintă chiar **temelia** căsătoriei, când doi oameni pot să se privească și să își vadă unul altuia frumusețea ca pe un odor sfânt, care le-a fost încredințat și pe care sunt datorii nu numai să-l păzească, ci și să îl aducă la deplina desăvârșire.

La începutul slujbei cununiei se face rugăciune pentru ca Domnul să le dea mirelui și miresei viață pașnică, ani de viață îndelungați, întreagă înțelepciune, dragoste întru legătura păcii și cununa cea neveștejită a slavei veșnice; se face rugăciune pentru ca harul Ceresc să se pogoare asupra lor și să prefacă relațiile omenești în relații – încă de pe pământ – cerești. Omul credincios este omul în care a intrat veșnica viață dumnezeiască. Și tocmai pentru această viață ne rugăm lui Dumnezeu, ca El s-o dea celor ce se cunună: *Însuși, Stăpîne, întinde mâna Ta din sfânt locașul Tău, și unește pe robul Tău (numele) cu roaba Ta (numele)... unește-i pe dânșii într-un gând, încununează-i într-un trup, dăruiește-le*

lor roadă pântecelui, dobândire de prunci buni.

Acum ne apropiem de cununia în-săși. Cununia, ca și schimbul inelelor, nu-i un simplu ritual, ea trebuie înțeleasă. În vechime, de fiecare dată când era sărbătoare – fie cât se poate de obișnuită, familială, fie orășenească, fie de stat – oamenii își puneau cununi din flori. Acum asta se practică și la cununia bisericească – la greci, de pildă, care nu poartă la cununie, ca noi, coroane aurite, ci își pun cununi din flori vii. Pe lângă asta, cununile mai au și două alte însemnătăți.

În Rusia Veche, în ziua cununii lor, mireasa și mirele erau numiți cneaz și cneaghină. De ce? Pentru că și în societatea veche, atâta timp cât omul nu era însurat sau măritat, reprezenta un membru al familiei sale și era într-un totul supus mai-marelui familiei: tatălui sau bunicului. Numai atunci când tânărul se căsătorea, el devenea stăpân al vieții sale. Statul vechi consta, ca să zic așa, din alianța unor familii suverane, adică independente una de alta. Ele erau libere să-și hotărască singure soarta. Toate problemele se hotărau în conglăsuire, în înțelegere reciprocă, însă fiecare familie avea votul său și drepturile sa-

le. Și iată că în ziua când se săvârșește cununia, din punctul de vedere al statului în concepția celor vechi se stabilește o unitate nouă, suverană, liberă, cu drepturi depline – are loc, în deplinul înțeles al cuvântului, încununarea lor la împărăție.

Mai este însă și un alt înțeles al acestor cununi. Oricât de mult s-ar iubi cei doi, ei trăiesc într-un mediu plin de probleme, sarcini, greutate, uneori primejdii, alteori amărăciuni. Și iată că este în Sfânta Scriptură următorul cuvânt: *cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui* (Mt. 24, 13). Viața cere răbdare, statornicie; înfăptuirea unității, înfăptuirea poziției împărătești în societate – toate acestea cer bărbăție, iar uneori și nevointă, suferință a crucii. Ne rugăm să vină vremea când, după ce vor fi trecut cu bine prin încercarea vieții în toată complexitatea ei – iar mai complex lucru decât înfăptuirea iubirii desăvârșite nu există –, mirele și mireasa se vor încununa în veșnicie cu cununile mucenicie. Noi înțelegem mucenicia ca pe o pătimire, însă cuvântul „mucenicie” (traducere a grecescului **martyrion**) înseamnă în primul rând nu pătimire, ci mărturie. Mucenic este cel ce mărturisește înaintea întregii lumi

despre o anumită valoare – în cazul dat, despre dragoste, despre adevăr, despre frumusețe, și care mărturisește, orice ar avea de înfruntat, pentru a aduce mărturia aceasta la cei care au nevoie de ea. Și, bineînțeles, asta înseamnă că adevăratul martor este gata să își dea viața pentru ca mărturia lui să ajungă la țintă, pentru ca ea să strălucească, să tune ori să răspândească în chip lin căldură, mângâiere, bucurie și nădejde asupra tuturor celor din jur. Și noi îi chemăm pe toți cei nou-căsătoriți, pe orice mire și pe orice mireasă, să creadă în dragoste, să creadă unul în celălalt cu o asemenea putere, cu o asemenea adâncime, încât să dea mărturie, cu orice preț, despre dragoste, despre unire, despre faptul că dragostea cu întreagă înțelepciune, tandră, adevărată poate birui toate.

În continuare, potrivit desfășurării slujbei, mirele și mireasa, acum cununați deja, ascultă două citiri. Una este luată din Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni, din ultimul capitol.

Fraților, mulțumiți totdeauna pentru toate, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu și Tatăl. Supuneți-vă unula altuia întru frica lui Hristos. Femeile să se supună bărbaților

lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor și este. Căci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru totul. Bărbaților, iubiți femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea ca să o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt. Și ca s-o înfățișeze Sieși Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană. Așadar bărbații sunt dator să-și iubească femeile ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia, pe sine se iubește. Căci nimeni vreodată n-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și-l încălzește, precum și Hristos Biserica. Pentru că suntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui. De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup. Tuina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică. Astfel și voi, fiecare așa să-și iubească femeia ca pe sine însuși; iar femeia să se teamă de bărbat (Efes. 5, 20-33).

Această Epistolă, pe de o parte, vorbește despre foarte profundele legături dintre Biserică și Hristos. Hristos a venit pe pământ să mântuiască omenirea; Dumnezeu S-a făcut om, și El săvârșește mântuirea aceasta cu

prețul vieții Sale și al morții Sale. Și acesta este cel dintâi lucru la care trebuie să se gândească soții atunci când se căsătoresc: Dumnezeu le înmânează o ființă fragilă, căreia ei i-au zis: „Te iubesc!” Și această dragoste trebuie să fie de așa fel ca soțul să fie gata să jertfească orice, toată viața sa și toată moartea sa, din dragoste de soție și din dragoste de copiii săi. Bărbatul reprezintă capul familiei nu pentru că este bărbat, ci pentru că (și numai în măsura în care) el este chip al lui Hristos, și în măsura în care soția lui și copiii lui pot vedea în el acest chip, adică chipul dragostei fără margini, al dragostei devotate, al dragostei jertfelnice, al dragostei gata de orice pentru a-și salva, apăra, hrăni, mângâia, bucura, educa familia. Și fiecare bărbat trebuie să își amintească lucrul acesta. Prea ușor este pentru bărbat să creadă că în virtutea simplului fapt că este bărbat are drepturi asupra soției sale și asupra copiilor săi. Lucrul acesta nu este adevărat și nu este drept. Dacă bărbatul nu este chip al lui Hristos, nimeni nu-i e dator cu nici un fel de respect, cu nici un fel de frică, cu nici un fel de ascultare.

Iar soția reprezintă icoană, chip al Bisericii. Biserica are, ca să zic așa, do-

uă fețe. Una este mireasa care se bucură de faptul că este îndrăgită de Dumnezeu, și pe deasupra cu o asemenea dragoste ca aceea care s-a arătat în Hristos. Totodată, ea reprezintă însă și mireasa **Mielului**, adică a Mântuitorului junghiat (v. Apoc. 19, 7). Ea este mireasa, aceea care până într-atât – atât de profund, atât de desăvârșit – și-a îndrăgit mirele, încât din neclintita-i credințioșie e gata să lase toate, să uite toate, să se rupă de toate din dragoste pentru el și să-l urmeze oriunde ar merge, oriunde ar fi nevoie – chiar la pătimire, și dacă este nevoie – la cruce.

Vedeți că în această Epistolă se vorbește nu despre stăpânirea soțului și supunerea soției, ci despre o asemenea dragoste reciprocă, stârnită de dragostea jertfelnică, eroică a soțului, la care soția poate răspunde cu o dragoste la fel de jertfelnică. Lucrul acesta trebuie să ni-l amintim întotdeauna, pentru că mult prea des acest fragment din Sfânta Scriptură este interpretat în mod fals: înjosind soția și înălțându-l pe soț, prezentându-l pe acesta ca pe un mândru stăpânitor.

După citirea din Apostol urmează citirea din Evanghelia după Ioan, chiar începutul capitolului al doilea.

În vremea aceea s-a făcut nuntă în Cana Galileii, și era și mama lui Iisus acolo. Și a fost chemat și Iisus cu ucenicii Săi la nuntă. Și sfârșindu-se vinul, a zis mama lui Iisus către El: „Nu mai au vin”. A zis ei Iisus: „Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu”. Mama Lui a zis celor ce slujeau: „Faceți orice vă va spune”. Și erau acolo șase vase de piatră, puse pentru curățirea iudeilor, care luau câte două sau trei vedre. Zis-a lor Iisus: „Umpleți vasele cu apă”. Și le-au umplut până sus. Și le-a zis: „Scoateți acum și aduceți nunului”. Iar ei i-au dus. Și când nunul a gustat apa care se făcuse vin și nu știa de unde este, ci numai slujitorii care scosese ră apa știau, a chemat nunul pe mire și i-a zis: „Orice om pune întâi vinul cel bun, și când se ameteșc pune pe cel mai slab. Dar tu ai ținut vinul până acum”. Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileii și Și-a arătat slava Sa; și ucenicii Săi au crezut în El (In 2, 1-11).

Vreau să vă atrag atenția iată asupra cărui lucru: Hristos a venit la o nuntă săracă. Oamenii s-au adunat într-un sătuc, într-un cătun oarecare, flămânzi de bucurie – nu de băutură, bineînțeles, ci de prietenie, de lumină, de căldură, de tandrețe – și a început săracăciosul ospăț de țară. Pesemne

că după un foarte scurt răstimp puținul care fusese pregătit a fost mâncat și vinul pus deoparte a fost băut. Și atunci, Maica Domnului Îi atrage atenția Dumnezeiescului său Fiu asupra faptului că vinul a fost deja băut. Ce a vrut să spună ea prin asta? Nu cumva Îi spune Fiului său: „Fă ceva ca să mai poată bea și să se îmbete până când vor cădea sub lavite” – nu cumva asta vroia ea? Nu; ea vedea, bineînțeles, că inimile lor tânjeau atât de mult după bucurie, după fericire, după simțământul acela care te face să uiți de toate greutatețile lumii, de tot ce apasă și împovărează; că inimile lor erau încă pline de dorința de a rămâne în împărăția acestei iubiri a mirelui și miresei, de a contempla cereasca viziune a tandreții. Și Iristos îi adresează întrebarea care îi tulbură pe mulți: *Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie?* În unele traduceri și în unele tâlcuiri patristice: „Ce este între Mine și tine? De ce tocmai tu vii la Mine cu o asemenea problemă? Nu cumva deoarece Eu sunt Fiul tău și crezi că ai vreo stăpânire asupra Mea? Asta ar însemna că legăturile dintre noi sunt doar pământești, trupești, ar însemna că ceasul Meu, ceasul minunilor cerești, încă n-a venit...” Maica Domnului nu-I

răspunde în înțelesul: „Cum așa, oare nu sunt eu mama Ta?”, și nici nu-l răspunde: „Oare nu știu eu că Tu ești Fiul lui Dumnezeu?”, ci doar se adresează celor din jur și îi face, cum ar veni, părtași ai credinței sale; ea le spune celor care slujeau la masă: *Faceți orice vă va spune...* Prin asta ea Îi spune cu fapta, nu cu vorba, Fiului său: „Știu cine ești Tu, știu că ești Fiul meu după trup, Care S-a pogorât în lume pentru mântuirea lumii, și de aceea mă adresez Ție nu ca unui Fiu, ci ca Dumnezeului, Făcătorului, Purtătorului meu de grijă, Care poate să iubească pământul până la moarte ..” Și atunci se săvârșește minunea, pentru că a venit în lume Împărăția lui Dumnezeu prin credința unui om. Ce lecție, deci, pentru noi, ce lecție despre faptul că și noi putem – fiecare din noi – să deschidem, ca să zic așa, prin credință ușa ca să intre Hristos și să creem o situație care Îi va da lui Dumnezeu posibilitatea să schimbe în chip miraculos împrejurările pline de melancolie, de insatisfacție, și să facă din ele împrejurări de bucurie care saltă triumfătoare!

Ce a urmat? Totul e foarte simplu: da, cei care slujeau au scos vin, da, l-au adus gazdei, celui care organiza-

se nunta – însă cu noi rămâne o întâmplare de mare însemnătate: faptul că în acel moment credința unui om a făcut cerești împrejurările pământești. Și încă ceva: singura poruncă pe care le-a dat-o Maica Domnului: *Faceți orice vă va spune...* Când bucuria voastră va începe să se apropie de sfârșit, când veți simți deja că v-ați dat unul altuia tot ce vă veți putea da, că nu vă mai puteți spune nimic nou, că nu mai puteți decât repeta: **te iubesc**, dar nu mai puteți exprima lucrul acesta într-un fel nou, atunci ascultați cu luare-aminte ce spune Dumnezeu în inimile voastre, ascultați cu luare-aminte adâncă ce vă va spune El – și orice vă va spune, faceți; și atunci apa vieții obișnuite – cenușiul vieții, lipsa ei de culoare – va străluci deodată. Cu toții am văzut uneori pământul acoperit de rouă. Spre răsăritul soarelui un asemenea câmp este cenușiu; până și verdeța acoperită cu aceste picături de apă pare a-și pierde culoarea – însă deodată se arată soarele, și totul scapără, strălucește cu fărâme de curcubeu. Așa și viața care și-a pierdut culoarea se poate preschimba în prăznuire, poate deveni preafrumoasă întrucât I-am făcut lui Dumnezeu loc în ea; ea poate străluci ca acel

câmp, în toate culorile curcubeului și frumuseții.

După citirea Evangheliei, ca și la Liturghie, începe o ectenie scurtă, adică o serie scurtă de rugăciuni prin care îi aducem lui Dumnezeu cererile noastre pentru cei nou-căsătoriți. Aceasta decurge în chip firesc din citirea Evangheliei, pentru că oricare citire din Evanghelie vorbește despre faptul că ni s-a dat porunca să ne iubim unul pe altul, iar dragostea reciprocă se exprimă întotdeauna, pentru credincios, în rugăciunea fierbinte, din inimă, pentru cei pe care-i iubește; și, pe de altă parte, sensul rugăciunii constă în a face viața celor nou-căsătoriți vrednică și în a sprijini din răputeri tot ce este nobil în ei. Și iată că ectenia aceasta, în particular, se încheie prin Rugăciunea Domnească, „*Tatăl Nostru*”. „*Tatăl nostru*” este rugăciunea Bisericii, este singura rugăciune pe care ne-a poruncit-o Domnul, și ea este remarcabilă prin faptul că atunci când spunem „*Tatăl nostru*” vorbim nu numai despre Tatăl nostru Cerească personal, și nici măcar despre Tatăl Cerească Care reprezintă Tatăl nostru, al tuturor celor adunați aici, ci și despre Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos. Prin aceasta suntem aduși și

cuprinși în taina Mântuitorului; cum se spune într-un loc din Apostolul Pavel, *viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu* (Col. 3, 3); și iată că pe această rugăciune o aducem prinos ca din adâncurile dragostei lui Hristos, din adâncurile tainei unității dintre Mântuitorul Hristos și Tatăl Ceresc. Mai amănunțit nu pot vorbi acum despre rugăciunea aceasta, însă trebuie să ne amintim că ea, care este și a lui Hristos, ne unește și pe noi într-o singură cerere, într-un singur strigăt al sufletului, ca tot ce este în noi să fie vrednic de chemarea creștină.

După cum am spus chiar la început, căsătoria este privită ca început al Împărăției lui Dumnezeu. Și această rugăciune reprezintă rugăciunea Împărăției lui Dumnezeu prin excelență. În continuare, ea înflorește – înflorește prin aceea că mirele și mireasa beau din același pahar. Aceasta e o reminiscență a vremurilor când căsătoria se săvârșea în timpul Liturghiei, iar paharul este ceea ce a mai rămas din vechea datină ca mirele și mireasa să se împărtășească împreună. Din acele timpuri, rânduiala Tainei s-a dezvoltat. Îngăduim să se cunune nu numai ortodocșii, ci și credincio-

șii eterodocși¹, care nu se pot împărtăși împreună cu ortodocșii din același potir, și prin urmare acest pahar simbolizează, așa, pe departe, comuniunea. Iar pe de altă parte, vă amintiți, pesemne, cum se spunea în vechime, că paharul băut până la fund reprezintă destinul omului. Și iată că „a bea paharul până la fund” înseamnă a împărtăși soarta până la fund, adică până în adâncul comuniunii. Și mirile cu mireasa se împărtășesc tocmai în acest înțeles de pahar, care primește înainte de la preot o scurtă binecuvântare. După care preotul îi duce în jurul analogului, pe care se află Evanghelia lui Hristos. De trei ori îl înconjoară în urma preotului. În Vechiul Testament, ca și în cel Nou, numărul trei înseamnă deplinătatea timpului. La tunderea în monahism, ca și la începutul cununiei, se pune de trei ori întrebarea: „*Vrei oare...?*” Prima dată poți fi luat pe nepusă masă, a doua oară poți răspunde cu jumătate de gură, însă a treia oară trebuie să pro-

¹ Cununia dintre eterodocși și ortodocși este permisă de Biserica Rusă în anumite condiții, în particular a angajamentului educării copiilor în credința ortodoxă. Pentru o asemenea cununie este nevoie de încuviințarea arhiereului (*n. red. ruse*).

cedezi cu deplină convingere. Așa și aici: mirele și mireasa sunt duși de trei ori în jurul analogului, pe care se află Evanghelia; iar Evanghelia este, pe de o parte, cuvântul lui Dumnezeu, ceea ce ne-a propovăduit Hristos, iar pe de altă parte este ca o icoană, pentru că Hristos este numit „Cuvântul lui Dumnezeu”: El trebuie să fie în centrul procesiunii pe care o reprezintă viața omenească.

În predica trecută vorbeam despre procesiunea triumfală în care preotul îi poartă după sine pe cei nou-căsătoriți, ținând în mână crucea Domnului, în jurul mesei pe care se află Evanghelia – cuvântul lui Dumnezeu și icoana Cuvântului lui Dumnezeu făcut trup. În timpul acestei procesiuni se cântă trei cântări: *Isaie, dănțuiește! Fecioara a avut în pântece și a născut Fiul pe Emanuel, pe Dumnezeu și omul. Răsăritul este numele Lui, pe Carele mărimdu-L, pe Fecioara o fericim.* Aici este pomenit Isaia, care cu multe veacuri înainte de Nașterea lui Hristos a prorocit că din Fecioară Se va naște Cuvântul lui Dumnezeu. El este Fiul Fecioarei, om, dar și Dumnezeu: „Emanuel” înseamnă pe evreiește „cu noi este Dumnezeu”. Numele lui este Răsăritul, și mărimdu-L o fericim pe Fecioa-

ra Născătoare de Dumnezeu. Aici se vorbește tocmai despre faptul că evenimentul pe care îl prăznuim acum, această cununie, este inclus în taina divinoumanității, că nu este un eveniment pur pământesc. Este începutul Împărăției lui Dumnezeu: cu noi este Dumnezeu, Emanuil.

Cea de-a doua cântare: *Sfinților mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați-vă Domnului să se miluiască sufletele noastre.* Mucenici nu sunt numai pătimitorii. Vechiul cuvânt grecesc care desemnează mucenicul înseamnă „martor”. Și iată că aici se vorbește despre faptul că toți martorii lui Hristos, care și-au purtat crucea cu vrednicie și care au ajuns la biruință, adică s-au încununat cu biruința până la urma urmei, reprezintă pentru noi un model. Viața acestei perechi, a mirelui și a miresei, trebuie să fie de așa fel ca toți să înțeleagă ce este Împărăția lui Dumnezeu, care a venit cu putere, ce se săvârșește cu perechea în acest moment când cei doi își încredințează viața lui Dumnezeu și când Dumnezeu face din această viață pământească ceva cu desăvârșire de necuprins cu mintea ca frumusețe, ca adâncime, ca măreție, să înțeleagă că aceasta este deja cerul pe pământ.

Și cea de-a treia cântare: *Slavă Ție, Hristoase Dumnezeuule, lauda apostolilor și bucuria mucenicilor, a căror propovăduire este Treimea Cea de o ființă!*

Treimea reprezintă simbolul iubirii desăvârșite, când trei pot să se iubească atât de desăvârșit, încât printre ei nu este, dacă ne putem exprima într-un mod grosolan, omenesc, un „al treilea în plus”, când iubirea lor este de așa fel că pot îngădui între ei un al treilea. Aici, în cazul cununiei, va fi copilul, va fi familia soțului, va fi familia soției, și aceștia vor fi incluși în iubirea nedespărțită; nici un fel de puteri nu-i vor putea nici exclude, nici îngădui să strice iubirea care există între mire și mireasă.

Și această procesiune nu are loc pur și simplu în jurul analogului pe care se află Evanghelia. Înaintea mirelui și a miresei, ținându-i de mână, merge preotul cu crucea în mână. Această cruce nu arată că îi așteaptă pătimirea, deși previne: nici un lucru mare nu se dă fără silință, fără nevoie, uneori fără eroism. Ci vorbește de faptul că, de vreme ce Hristos ne cheamă să mergem pe o anume cale, putem merge cu îndrăzneală pe ea, pentru că înaintea noastră a străbătut chiar El toată acea cale. Hristos

are dreptul să ne ia după El, pentru că El Însuși a cercetat toată această cale și știe totul. Și El ne spune: de vei avea încredere în propria ta măreție de om și vei avea încredere în Dumnezeu, poți străbate calea aceasta ca un biruitor.

Ne apropiem acum de sfârșitul slujbei cununiei. Sub îndrumarea preotului, care poartă crucea și făgăduiește biruința, mirele și mireasa au înconjurat analogul, pe care se află Sfânta Evanghelie, înfățișând prin această întreită înconjurare toată calea vieții, în centrul căreia va fi Dumnezeu cu învățătura Sa. Când se opresc pe locurile lor, li se scot cununile, făcându-se o rugăciune scurtă. Mirelui i se poruncește să umble în pace și să săvârșească întru dreptate poruncile lui Dumnezeu, iar miresei – să se bucure de soțul ei și să trăiască în chip vrednic de poruncile Domnului. Și după aceea se citesc două rugăciuni scurte:

„Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai venit în Cana Galileii și nunta de acolo ai binecuvântat-o, binecuvântează și pe robii tăi aceștia, care, cu purtarea Ta de grijă, s-au însoțit prin unirea nunții. Binecuvântează intrările și ieșirile lor. Înmulțește cu bunătăți viața lor. Primește cununile lor în împărăția Ta, păzindu-i

curați, fără prihană și neasupriți în vecii vecilor”.

Și a doua:

„Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Treimea Cea întru tot sfântă și de o ființă și începătoare de viață, o Dumnezeuire și o împărăție, să vă binecuvânteze pe voi. Să vă dea vouă viață îndelungată, naștere de prunci buni, spor în viață și în credință. Să vă umple pe voi de toate bunătățile cele pământești și să vă învrednicească și de desfătarea bunătăților celor făgăduite, pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și ale tuturor sfinților. Amin”.

Aici ni Se descoperă Sfânta Treime ca Întemeietoare, ca Păzitoare și Chip al desăvârșitei iubiri întreolaltă, Treimea Cea de o ființă, Care din dragoste și din fire este Una, Care dă viață, Care ne dă binecuvântare... Și după aceea cerem lucruri simple cum sunt viața îndelungată, copiii buni, spor în viață, înmulțirea credinței și a tuturor bunătăților care sunt pe pământ.

Mai înainte, într-una din rugăciuni am cerut deja ca Domnul să le dea celor ce se cunună tot ce poate da mai bun pământul, pentru ca ei în primul rând să le facă parte celorlalți, pentru ca primind de la Dumnezeu, din iubirea dumnezeiască, din milostivi-

rea dumnezeiască, tot ce poate să dea pământul, și ei să le dea din milostivire, din dragoste, cu mângâiere, celor care se află în vreun fel de nevoie, fie aceasta sufletească sau trupească. Ne-am rugat și pentru ca Domnul să binecuvânteze nunta aceasta pentru rugăciunile părinților, pentru că, după cum este scris, binecuvântarea părinților întărește casele fiilor (v. Sir. 3, 9). Cât de minunate sunt toate acestea! Vedem că în taina Sfintei Treimi se unesc și cerul, și pământul, că tot ce este mai minunat, la care putem visa doar, devine realitate sau, cel puțin, posibilitate, cu condiția să ne săvârșim calea de pe pământ cu îndrăzneală, uneori chiar eroic.

Chiar la sfârșitul rânduielii cununiei aducem prinos de rugăciune Maicii Domnului, Fecioarei de Dumnezeu Născătoare, care atât de mult a iubit lumea, încât L-a lăsat pe Fiul său fără șovăire să trăiască pentru omenire și să moară pe cruce, în chinuri, pentru mântuirea omenirii. Ea poate înțelege **orice**, în curăția și sfințenia sa ea îl poate înțelege și pe celibatar, și pe căsătorit, în curăția sa ea poate înțelege întreaga taină a firii omenești cu războiul ei și, totodată, cu frumusețea nemăsurată a sufletului omenesc

și cu vrednicia nemăsurată a trupului omenesc. Și de aceea încheiem slujba rugându-ne Maicii Domnului:

Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și mai preaslăvită fără de asemănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

Și după aceea preotul rostește ultima binecuvântare:

Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii prin venirea Sa a arătat nunta cinstită, Hristos, Adevăratul Dumnezeuul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale sfinților, măriților și întru tot lăudaților apostoli, ale sfinților de Dumnezeu încununăți și întocmai cu apostolii, împărații Constantin și Elena, ale Sfântului mare mucenic Procopie și ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi, ca un bun și iubitor de oameni¹.

¹ Potrivit Cărții de căpătâi pentru sfințiții slujitori, alcătuită de S.V. Bulgakov (Harkov 1900, reed. Moscova, 1993), la otpust sunt pomeniți Sfinții întocmai cu apostolii Constantin și Elena – primii împărați pământești care au primit creștinismul și au răspândit dreapta credință. Perechea nou-cununată este che-

Și după aceea se cântă „Întru mul-
ți ani ' de viață – nevoitoare, curată,
vrednică și de Dumnezeu, și de acea
dragoste reciprocă ce i-a adus pe mi-
re și pe mireasă unul la celălalt. Cu
aceasta se încheie slujba cununiei.

mată să urmeze râvnei și ostenelilor lor apos-
tolice. Sfântul mare mucenic Procopie, în vre-
mea păturirilor sale, a insuflat douăsprezece
femei nobile să meargă cu bucurie la pătimiri
și la moarte pentru credință, ca la un ospăț de
nuntă. Pilda lor trebuie să insufle perechea
nou-cununată să năzuască a moșteni cunu-
nile Împărăției cerurilor (*n. red. ruse*).

Cuvânt către noii căsătoriți

În ziua nunții voastre, prin Apostolul care s-a citit la Liturghie, Domnul v-a dat cuvântul: *să vă purtați poverile unul altuia, și așa veți împlini legea lui Hristos* (Gal. 6, 2). Mai mult: astăzi am stat cu lumânările aprinse, dând mărturie de bucurie, dând mărturie despre aceea că prin nunta voastră veșnicia a intrat în timp, că Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat, pentru că s-a zis: Împărăția lui Dumnezeu a venit deja atunci când doi nu mai sunt deja doi, ci unul. Și totuși, această unitate pe care o alcătuiește Împărăția lui Dumnezeu se dă, ca să zic așa, doar sub formă de embrion, și ea trebuie cultivată prin nevoință. Pentru că dragostea este și bucurie, și căldură, și gingășie, și exultare pe ca-

re cei doi le pricinuiesc unul în celălalt, însă ea este și nevointă: *să vă purtați poverile unul altuia, și așa veți împlini legea lui Hristos.*

Adeseori, în icoanele Nașterii Maicii Domnului este inclusă o scenă în care Ioachim și Ana stau în picioare îmbrățișați. Aceasta este, poate, cea mai minunată imagine a tandreței omenești și a dragostei omenești, care poate fi atât de curată, atât de profundă, care poate fi o asemenea putere, încât să se deschidă față de tot ce este sfânt, tot ce este ceresc, și să nască tot ce poate purta mai sfânt pământul. Prețuiți, păziți această dragoste omenească, ce v-a adus unul la celălalt și v-a unit!

Mântuitorul ne-a zis: *Credeți în lumină, și veți fi fii ai luminii* (In 12, 36). Dumnezeu v-a dat, v-a dăruit pe unul celuilalt, la fel cum i-a dăruit pe Rebecca lui Isaac și pe Isaac Rebecăi (v. Fac. 24); întâlnirea voastră este în Dumnezeu, nunta voastră este o Taină, al cărei lucrător este Mântuitorul Hristos, și nu întâmplător, nu degeaba, L-am rugat să fie aici așa cum a fost la Cana Galileii (v. In 2, 1-11) și cu binecuvântarea Sa să vă unească întru uniunea căsătoriei. Să credeți în lumină, în lumina pe care Domnul a aprins-o

în fiecare din voi, și să păstrați această lumină, să o păziți, să o apărați de orice întunecare, și să nu vă temeți de nici un întuneric, de nici o penumbră, care pe pământ înconjură încă orice lumină. Pentru că lumina luminează în întuneric (v. In 1, 5), și chiar atunci când întunericul n-a primit-o și nu s-a făcut el însuși lumină, el nu poate nici s-o înăbușe, nici să se apere de ea, căci până și cea mai mică scânteie de lumină prefăce întunericul absolut în întuneric străbătut de razele acesteia lumini.

Ne-am rugat ca Domnul să vă dea credință: credință tare, neclintită în El, dar totodată credință tare și neclintită a unuia în celălalt. Să credeți unul în celălalt! În asta e lumină, și de nimic să nu vă temeți. După spusele unui scriitorul contemporan, a-i spune celuilalt: „te iubesc” înseamnă a-i spune „nu vei muri niciodată”¹. A îndrăgi și a crește în această dragoste în chip ascetic, câteodată eroic, înseamnă a afirma veșnica însemnătate a celuilalt. Lucrul acesta nu numai că vi s-a dat acum, ci chiar vi s-a încredințat ca o nevoie.

¹ Gabriel Marcel, *Le Mort de demain*, Paris, 1931 (n. red. ruse).

De trei ori am înconjurat analogul pe care se afla Sfânta Evanghelie, care închipuie atât cuvântul lui Hristos, cât și pe Însuși Mântuitorul Hristos. În centrul vieții, în centrul căii voastre să fie această Evanghelie, cu singura poruncă pe care ne-a dat-o Maica lui Dumnezeu: *Faceți orice vă va spune* (In 2, 5). Și atunci, sărăcia omenească, neputința omenească, lipsa omenească se va putea preface într-o clipă în bogăția adâncă, fără fund, a Împărăției lui Dumnezeu, așa cum apa obișnuită de spălat din Cana Galileii a devenit vin bun al Împărăției cerurilor.

Nu vă temeți să mergeți pe această cale îngustă, pretențioasă: înaintea voastră a mers Crucea; Hristos a străbătut toată această cale înainte de a vă chema să-L urmați. El a bătătorit calea, El nu vă cheamă în necunoscut. Mai mult: El Însuși e și Calea, și Adevărul, și Viața. Și făgăduința Lui, rostită la această cununie a voastră, este că vă sunt pregătite cununile slavei și că El păstrează cununile acestea ca să vi le dea când veți dobândi biruința finală a credințioșiei.

Să vă binecuvânteze Domnul cu harul Său! Puterea lui Dumnezeu într-o neputință se săvârșește (v. II Cor. 12, 9): nu căutați tărie, încredințați-vă

CUVÂNT CĂTRE NOII CĂSĂTORIȚI

voii lui Dumnezeu, călăuzirii Lui, și atunci puterea lui Dumnezeu se va săvârși și întru neputința voastră, și veți putea și voi să spuneți din propria experiență ceea ce Apostolul Pavel din proprie experiență a proclamat: *toate le putem întru Domnul Iisus Hristos, Care ne întărește* (Filip. 4, 13). Puterea, și mila, și bucuria lui Dumnezeu, și tăria lui Dumnezeu să fie cu voi. Amin.

Cuprins

Despre întâlnire	5
Nevoința iubirii	15
Taina iubirii	55
Cuvânt către noii căsătoriți	121